

САЙМУДДИН МИРЗОЕВ

**ГАРДИШИ ҒАЙРИҚОНУНИИ МАВОДИ
МУҲАДДИР ВА ТАҲДИДИ ОН БА НИЗОМИ
АМНИЯТИ МИЛЛӢ**

**Душанбе
«Ирфон»
2015**

ББК 66.3(тоҷик)3+60.55+56.14+67.408

М – 63

Муқарризон:

доктори илмҳои сиёсатшиносӣ, профессор С.И.Шарипов
доктори илмҳои фалсафа, профессор А.А.Шамолов
доктори илмҳои фалсафа Р.Ҷ.Хайдаров
номзади илмҳои сиёсатшиносӣ Р.М.Ҳакимов

Мухаррири масъул:

номзади илмҳои таърих Худобердӣ Холиқназар

Мусахҳаҳ:

доктори илмҳои филологӣ, профессор Абдунабӣ Сатторзода

Мирзоев С.Т.

М –63 Гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва таҳдиди он ба низоми амнияти миллӣ: Монография. – Душанбе: «Ирфон», 2014. – 254 саҳ.

Китоби мазкур ба масъалаи таҳкими амнияти миллӣ, пешгирии гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ бахшида шудааст. Ҳадафи аслии китоб аз он иборат аст, ки барои мубориза бо ин падидаи номутлуб аҳли ҷомеа саҳм гиранд, зеро маводи нашъадор аз сангинтарин мушкилиҳои ҷомеаи имрӯзаи ҷаҳонӣ ба шумор меравад. Муаллиф дар асоси таҷрибаи амалии худ ва тадқиқоти илмӣ назари мавзӯ ба он дастбанд гардидааст, ки унсур ва категорияҳои қомилан навро ташхис намояд. Андешаҳои муаллиф дар самти мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ дар Тоҷикистон ва минтақаи Осиёи Марказӣ муфид хоҳад буд.

Дар тадқиқоти мазкур барои таҳкими суботи амният ва тарбияи солими аҳли ҷомеа пешниҳодҳои амалӣ оварда шудааст. Мулоҳизаҳои ҷиддии муаллиф барои дарк ва шинохти падидаҳои номатлуби нашъамандӣ ва нашъачаллобӣ ба хонандаи тоҷик мусоидат хоҳанд кард.

Ҷояи асосии китоб аз андешаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон оид ба мубориза ва пешгирии гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ сарчашма гирифта, барои мутахассисоне, ки ба ин самт машғул хоҳанд шуд, чун роҳнамои назарию амалӣ метавонад хизмат намояд.

Китоб барои сиёсатшиносон, ҷомеашиносон, таърихшиносон, сиёсатмадорон, кормандони фаъри мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва махсус, унвонҷӯён, донишҷӯён ва доираи васеи хонандагон, ки ба масъалаҳои мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ мароқ зоҳир мекунанд, тавсия мешавад.

М 0801000000-057-2014

М501(12) – 2014

ISBN 978-99975-0-056-4

ББК 66.3(тоҷик)3+60.55+56.14+67.408

© Мирзоев С.Т., 2014

...Имрӯз пӯшида нест, ки гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир яке аз манбаъҳои асосии таъминоти молиявии терроризми байналхалқӣ гардидааст. Аҳамият ва ҷиддияти проблемаҳои вобаста ба маводи мухаддир ва муомилоти ғайриқонунии онҳо гувоҳи равшани хатари глобалист, ки дар маҷмӯъ ба суботу амнияти байналмилалӣ таҳдид мекунад...

Эмомалӣ Раҳмон

*Ба ХХ – солагии
Сарқонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон
бахшида мешавад.*

МУҲДАРИҶА

Сарсухан.....	9
Аз муаллиф.....	14
Боби якум. Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва таъсири он ба низоми таъмини амнияти миллӣ	
Асосҳои назарӣю методологии таъмини амнияти миллӣ дар мисоли мубориза бо фуруши ғайриқонунии маводи мухаддир.....	22
Ҷойгоҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми байналмилалӣ муқовимат бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ.....	50
Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва таъсири он ба низоми таъмини амнияти миллии кишварҳои Осиёи Марказӣ.....	70
Муборизаи ҷомеаи ҷаҳонӣ бо гардиши ғайриқонунии мухаддирот ҳамчун манбаи асосии маблағгузори терроризми байналмилалӣ.....	100

**Боби дувум. Нашъачаллобӣ дар ҷомеаи имрӯза:
сохтор ва категорияҳои он**

Решаҳои таърихӣ ва заминаҳои иҷтимоии истеъмоли маводи мухаддир.....	117
Сохтор ва категорияҳои нашъачаллобӣ.....	128
Институти «озмоишгарон» – василаи ғайрирасмии пахншавии нашъамандӣ.....	158
Симои иҷтимоӣ ва хислатномаи нашъачаллоб.....	171

**Боби севум. Ҷанбаҳои муосири такмили
мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи
мухаддир ва моддаҳои психотропӣ**

Мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дар Тоҷикистон: ҳолат, мушкилот ва дурнамои он.....	185
Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дар муассисаҳои ислоҳӣ: ҷанбаи иҷтимоию иқтисодӣ.....	206
Нашъачаллобӣ ҳамчун таҳдиди иҷтимоӣ ба рушди устувори институти оила.....	217
Дурнамои ҳалли масъалаи маводи мухаддир дар ҷомеаи муосир.....	231
Хулоса.....	237
Китобнома.....	244

САРСУХАН

Мақсад аз анҷом додани пажӯҳиш дар кулли мабоҳиси тадқиқшаванда, қабл аз ҳама, воридшавии комили муҳаққиқ ба умқи зуҳуроти тадқиқшаванда, ба доираи баҳс ворид кардани маводи аз нигоҳи илмӣ асоснокшуда, асоси тадқиқ қарор додани ин ё он усули илмии санҷидашуда, натиҷагириҳои матлуб ва ироаи пешниҳодоте мебошад, ки бар пояи бунёди назарии мушаххасу муҳим асоснок шуда бошад. Танҳо дар чунин ҳолат аст, ки назарияи матраҳ дар тадқиқоти илмӣ таъсири мутақобилаи худро ба амалия мерасонад ва барои пайдо намудани роҳҳои мувофиқтарини ҳалли мушкилоти мавҷуда мусоидат менамояд. Нуктаи дигар ин аст, ки омӯзиши ҳама гуна зуҳурот бидуни мавҷудияти таҷрибаи зарурӣ, бе дониستاني таърихи он ба мақсад мувофиқ нахоҳад буд.

Дар иртибот ба пажӯҳиши мавриди назар ва мабҳаси аслии он бояд зикр намоем, ки дигаргуниҳои иҷтимоию таърихӣ, ҷамъиятию сиёсӣ дар ҳаёти ҳама гуна давлат, дар ҳама даври замон, аз сифр оғоз намешаванд. Маҳз ба ҳамин сабаб таърихи истеъмоли ғайритиббӣ ва ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ имкон медиҳанд, ки ин мушкилот бо ҷанбаҳои гуногун омӯхта шуда, дар борааш тасаввуроти аинӣ пайдо шавад.

Чунон ки маълум аст, таҳдидҳое, ки бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ алоқамандӣ доранд, ниҳоят гуногунпаҳлӯ ва гуногунчанба буда, дар замони имрӯза таҳдидҳои зиёде барои ҷомеа дорад. Тамоми паҳлуҳои ин мушкилот, ҳаҷм ва оқибати он, бешубҳа, барои саломатии аҳли ҷомеа таҳдид ба вучуд меоранд, иқтисодии иқтисодии ҷомеаро фалаҷ мегардонанд, ба вазъи нуфуси аҳоли ва тартиботи ҳуқуқӣ ҳалал ворид месозанд.

Нашъачаллобон, маъмулан, зарбаи аввалро ба ҷавонон мезананд. Дар ҷомеа агар майлу рағбати ҷавонон ба маводи мухаддир афзояд, табиист, ки сифати солимии ҷисмонӣ, раванӣ ва ахлоқии ҷомеа, қобилияти барқарорсозии он коста мегардад. Оҳиста-оҳиста истеъмолкунандагони маводи мухаддир ба партови иҷтимоӣ мубаддал гардида, аз ҳаёт ва ҷомеа ҳамчун инсон ва шаҳрванд дур мешаванд. Ба ғайр аз ин, ҷавонон қобилиятҳои инсонии худро аз даст медиҳанд ва дар баробари ин, иқтисодии иқтисодӣ, қобилияти мудофиавии давлат ва ҳаёти шаҳрвандӣ коста мегардад.

Дар шароити кунунӣ мушкилоти истехсол ва истеъмоли нашъа, инчунин, содир кардани ҷинойтҳои бо он алоқаманд, муносибати ҷиддӣ, тадқиқоту омӯзиши ҷиддиро талаб мекунад, ки барои ин захираи махсуси дониш, малака ва таҷрибаҳо заруранд.

Мавриди зикр аст, ки барои дарк ва фаҳмиши дурусти мушкилоти вобаста ба маводи мухаддир ва хатари он барои ҷомеа, ҳамчунин, дониши хуби таърихӣ перомуни масъалаҳои марбут ба сохтори истеҳсоли он, фурӯш ва истеъмоли маводи мухаддир зарур аст.

Дар замони мо инсоният пойбанди як қатор иштибоҳот аст, бахусус, шахрвандони мо низ дар мавриди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва истеъмоли ғайритиббии моддаҳои нашъаовар дар ин иштибоҳ олула ҳастанд. Ба назари баъзеҳо, нашъачаллобон соҳибқорони дар тичорат муваффақ, шахсони хайрхоҳ буда, ба дигарон ёрии моддиву молиявӣ мерасонанд, дар иқтисодиёт мабалуғзоранд, заводу фабрикаҳо месозанд. Ба назари дигарон, нашъа ва нашъамандӣ ба онҳо хатар надорад, бо онҳо ва ҳешу табори онҳо чунин ҳодиса рух намедихад.

Аммо таҷрибаи зиндагӣ нишон медиҳад, ки на танҳо оилаҳои камбизоат, инчунин, бисёр оилаҳои муваффақ аз офати нашъа ҷабр дидаанд ё ҷабр мебинанд. Нашъачаллобон ниҳоят корчаллон ҳастанд, бар ивази нобуд сохтани ҳаёт ва тақдири инсонҳо, ба хотири фоида ва даромади худ, бо кӯшишҳои зиёд торафт фазои васеътар ва гуногунро фаро мегиранд. Барои расидан ба ҳадафҳои нопоки худ онҳо ба ҳама чиз қодиранд.

Иштибоҳи дигари шахрвандони мо, дар мавриди алоқаманд ба масъалаҳои марбут ба мубориза бо

гардиши ғариқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ, падидаи нашъамандӣ аст. Одамон гумон мекунанд, ки он танҳо вазифаи мақомоти махсус ва ҳифзи ҳуқуқ мебошад. Воқеан, барои ошкор кардан, огоҳ ва пешгирӣ намудан бояд мақомоти махсуси касбӣ машғул шаванд. Аммо, вақте ки сухан дар бораи ҳаёт ва тақдири инсон, таҳдид ба ояндаи миллат меравад, ин вазифаи ҳар як шахрванди солимфикр мегардад. Аз ин рӯ, мо бояд бетараф набошем ва ҳар кас ба андозаи тавони худаш бояд ба муқобили ҳама гуна падидаҳои номатлуб ва зиёновари ҷомеа мубориза барад ва муқовимат нишон диҳад.

Гумон аст, ки дар ҷомеаи мо шахсе пайдо шавад, ки зарари маводи муҳаддирро надонад, аммо, мутаассифона, чи пеш ва чи ҳоло ҳар чӣ бештар маводи мазкур таваҷҷуҳи мардумро ба худ мекашад, ки барои бисёре аз онҳо оқибатҳои марговар меорад. Бинобар ин, ҷомеаи огоҳу ашхоси масъул бояд насли ҷавону наврасро аз оқибати маводи муҳаддир баҳубӣ огоҳ созанд. Норасоии муҳаббати волидон дар оила имкон намедиханд, ки барои кӯдакон бачагии беғубор фароҳам оварда шавад. Нашъачаллобон офати ноғуфтаниеро ба сари мардум бор карда, ҳар чӣ бештар мардумро ба нашъамандӣ ҷалб намуда, аз ҳисоби он сарват меандӯзанд.

Дар ин тадқиқоти монографӣ, пеш аз ҳама, сухан дар бораи сохтори истеҳсоли маводи муҳаддир, нашъачаллобӣ, нашъамандӣ, инчунин категорияҳои

асосии он меравад. Ба мисли дигар мақомоти давлатӣ Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон низ вазифаи асосии худ медонад, ки мутахассисонро бо иттилои иловагӣ мусаллаҳ намуда, барои тадқиқу омӯзиши ҳамаҷонибаи масъалаи мазкур мусоидат намояд.

Бояд зикр кунам, ки китоби мазкур аввалин кори илмию тадқиқотии Саймуддин Мирзоев аст, ки дар тӯли фаъолияти илмию таҳлилии ӯ дар Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр омода шудааст.

Боварии комил дорам, ки хонандаи нуктасанҷ ҳадафи неки муаллифро дарк мекунад ва нақши худро дар таҳкими мубориза бар зидди муомилоти ғайриқонунии маводи муҳаддир хоҳад гузошт.

Мо бояд имрӯз ҳама дар атрофи Сарвари давлат, Президенти муҳтарами Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ Эмомалӣ Раҳмон сарчамъ ва баҳри гулгулшукуфии Ватан ва тарбияи солими ҷавонону наврасон саҳмгузор бошем.

Бо чунин нияти нек ба муаллиф дар корҳои минбаъдаи илмию тадқиқотиаш барори кор таманно менамоем ва хонандаи хушзавқро ба мутолиа ва баррасии мустақилонаи мавзӯи китоб даъват мекунам.

**Худобердӣ Холиқназар,
Директори Маркази тадқиқоти стратегии назди
Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон**

АЗ МУАЛЛИФ

Тавре маълум аст, масъалаи гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир яке аз асоситарин мушкилоти ҷомеаи имрӯз ба шумор меравад. Падидаҳои номатлуби алоқаманд ба маводи мухаддир ҳар як фарди солимфикри ҷомеаро ба ташвиш меорад, зеро он ба генофонди миллат таъсири ҷуброннопазир расонида, вазифаи асосии афзоиши инсонро хароб месозад. Бо назардошти ин нукта китоби мазкур ба таҳлили вазъи мубориза бо маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва масъалаи танзими механизми самарабахши муқовимати қонунгузорӣ ба ин навъи ҷиноят баҳшида шудааст.

Бояд зикр кард, ки мубориза бар зидди маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ аз афзалиятҳои доимии сиёсати пешгирифтаи Роҳбари давлат, Президенти муҳтарами Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби олай Эмомалӣ Раҳмон аст. Аз ин рӯ, дар доираи фаъолияти илмию тадқиқотӣ ва илмию таҳлилии Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри иҷрои дастуру супоришҳои Сардори давлат, дар самти татбиқи «**Стратегияи миллии мубориза бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2013-2020**» ва «**Барномаи давлатии мубориза бо**

ҷинойткорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2008-2015» ин китоб таълиф гардидааст. Ҳамзамон, тадқиқоти илмии мазкур армуғоне барои XX – солагии таъсиси Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва XV – солагии таъсиси Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Дар ин асар омилҳои гуногуни зухуроти маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ, нуктаҳои мушаххаси санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, ки дар асоси онҳо муборизаи доманадор бо ин падидаи номатлуб ва паст намудани сатҳи он пешбинӣ шудааст, ҳамчунин, фаъолияти пешгирикунандаи сохторҳои махсуси қудратӣ баррасӣ гардидаанд. Дар ин маврид бештар ба хусусиятҳои ҷинойти алоқаманд бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ, ки барои ҷомеаи муосир таҳдиди ҷиддӣ мебошад, тавачҷуҳи махсус зоҳир карда шудааст.

Бояд таъкид намуд, ки аз назари илмӣ то имрӯз баъзе паҳлӯҳои тичорати маводи мухаддир, аз қабيلي масъулияти сарварони наркокартелҳои ҷиноии муташаккил доир ба ҷалб кардани шаҳрвандон ба гардиши ғайриқонунии маводи

мухаддир, ки ба сифати «озмоишгарон»¹ истифода мешаванд ва абзорҳои паҳншавии ғайрирасмии нашъамандӣ пурра омӯхта нашудаанд. Ғайр аз ин, сохтори дақиқи ҷиноии нашъачаллобӣ ва механизми тақсими нақшҳо дар он дар қорҳои илмию тадқиқотӣ муайян нагардидаанд. Инчунин, симои иҷтимоию психофизиологии нашъачаллоб то ҳол норавшан боқӣ мемонад. Бо назардошти хусусияти вазъияти имрӯзаи ҷомеаи башарӣ масъалаҳои мазкур то андозае актуалӣ гаштаанд, ки ба омӯзиши амиқ ва ҳамаҷониба ниёз доранд. Китоби мазкур яке аз аввалин таҷрибаҳои таҳлилу баррасии назарӣ ва амалии нуктаҳои матраҳ дар боло мебошад. Муаллиф бо истифода аз таҷрибаи худ кӯшиш намудааст, баъзе паҳлӯҳои мубориза бар зидди маводи мухаддирро ба таваҷҷуҳи алоқамандон пешниҳод кунад.

Дар назарияи ҳуқуқи ҷиноӣ, таҷрибаи судӣ ва фаъолияти оперативию ҳустуҷӯӣ мафҳуми дақиқи масъулияти шахсоне, ки унсурҳои ҷиноиро ба сифати «озмоишгарон» истифода мебаранд ва онҳо дар сохтори ҷиноӣ нақши муҳим мебозанд, муайян карда нашудааст. Ин тоифаи унсури ҷиноӣ, ки ҳамчун ёварон муаррифӣ карда мешаванд, иҷроқунандагонӣ

¹ Дар амалияи ҷиноӣ дар Тоҷикистон мафҳуми «пробшик» маъруф аст. Бо назардошти ба вучуд овардани тарҷумаи дурусти он ва ворид намудан ба гардиши илмию тадқиқотӣ бо истифода аз «Фарҳанги тоҷикию русӣ» (соли нашр 2006, нашрияи Пажӯҳишгоҳи фарҳанги форсӣ-тоҷикӣ) калимаи «озмоишгар»-ро интихоб намудем.

амалҳои ҷиноии ҷазошаванда маҳсуб мешаванд. Муайян кардани сифати маҳсулоти маводи мухаддир яке аз рисолатҳои аслии онҳо мебошад ва баъди озмоиши маводи нашъадор нархи он муайян шуда, механизми паҳн ва сатҳи махфӣнигаҳдорӣ (конспиратсия) дар фаъолияти нашъаҷаллобон таҳқиқ мешавад. Бо истифода аз таҳлили таҷрибаи мақомоти судӣ метавон хулоса намуд, ки чунин навъи ҷиноятҳо дар қонунгузорию ҷиноии кишвар то ҳол дақиқ нашудаанд. Аз ин рӯ, метавон пешниҳод намуд, ки дар баррасии судии нашъаҷаллобоне, ки шаҳрвандонро ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ба сифати «озмоишгарон» истифода мебаранд, тибқи талаботи моддаи 200 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон «ҷалб кардани дигарон ба истеъмоли маводи мухаддир, моддаҳои психотропӣ ё прекурсорҳои онҳо» ва инчунин, моддаҳои 104 ва 109 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд амал кард ва дар ҳамин росто ҷазо муайян кард, зеро нашъаҷаллобон бо фаъолияти ғайриқонунии худ ё ба «куштор» айбдоранд, ё «барои расонидан ба ҳолати худкушӣ» гунаҳкор мебошанд.

Бо назардошти суҳанони боло зарур аст, ки ба шарҳи кирдори зикршуда мавқеи ягона ва ҳамчунин, истилоҳи ягона муқаррар шавад. Дар ин маврид муаллиф барои ҳалли ин масъала амалӣ намудани як қатор иқдомро амали сарвақтӣ мешуморад:

Якум, таҳлили васеи ҳолати кунунии қонунгузорию ҷиноятӣ ва ворид намудани иловаҳо ба

нуктаҳои мавриди тавачҷуҳ. Муайян кардани шарҳи дақиқи мафҳумҳои истифодашаванда барои қабули минбаъдаи қарор дар мавриди вазнинтар кардани ҷазо барои кирдори содирнамуда ё тартиби ҳатмии ҷалб намудани ташкилкунандагони қочоқи маводи мухаддир вобаста ба муҳтавои моддаҳои 200, 203, 104 ва 109 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Дувум, гузаронидани таҳлили қиёси миёни коркардҳои назарии ин навъи ҷиноят бо ҳолатҳо ва принципҳои қонунгузорию ҷиноӣ.

Севум, муайян намудани механизми баррасии ин масъала дар таҷрибаи судӣ, додани баҳои мувофиқ ба онҳо барои минбаъд ворид намудани иловаҳои усулӣ дар қарори зинаҳои олии судии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Дар баробари мушкилоти сершумори мавҷуда, ки дар назди ҷомеаи ҷаҳонӣ ҳастанд, масъалаи гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ҳамчун хатари глобалӣ яке аз ҷойҳои намоёнро ишғол менамояд. Паҳншавии маводи мухаддир дар миқёси ҷаҳонӣ, пеш аз ҳама, дар минтақаи Осиёи Марказӣ дар даҳсолаҳои охир бо суръати даҳшатовар ривож намуд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маҷмӯи чораҳои ҷиноию ҳуқуқӣ, маъмурий ва оперативию ҷустуҷӯӣ барои муқовимат бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ равона гашта, бо муваффақият амалӣ мешаванд. Аммо масъалаи нашъамандӣ сол то сол натавонанд коҳиш

намеёбад, балки шаклҳо ва усули тактикий нав ба нав касб мекунад, ки, дар маҷмӯъ, ба амнияти миллии мо таҳдиди ҷиддӣ эҷод менамояд. Мақомоти салоҳиятдори Тоҷикистон, ба маънии аслиаш, бо муборизаи содиқона ва ҷонфидоёнаи худ қаҳрамонӣ нишон медиҳанд ва бар зидди ин вабо истодагарӣ мекунанд. Вале тамоюли манфӣ, яъне инкишофи нашъачаллобӣ дар минтақа бениҳоят рушд намудааст. Таҳлили тамоюли рушди гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир дар солҳои охир нишон медиҳад, ки чораҳои ташкилӣ ва оперативию ҷустуҷӯӣ аз ҷониби мақомоти ҳифзи ҳуқуқи кишварҳои Осиёи Марказӣ бар зидди ин зухурот андешида нокифоя буда, барои кам кардани хатари нашъамандшавии ҷомеа кофӣ нестанд. Мубориза бо ин вабои иҷтимоӣ кори умумимиллӣ буда, ҳар як инсон дар ин роҳ бояд худро фаъол ва муборизи ҳақиқӣ нишон диҳад. Дар ин мубориза мушоҳадакорони бетараф бояд набошанд. Танҳо дар умумимиллӣ шудани мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир он самараи дилхоҳ дода метавонад.

Таҳдиди маводи муҳаддир дар остонаи ҳар як хона меистад, қурбониёни он садҳо ҳазор ҷони ҷавонро ташкил медиҳанд. Мо хеле зиёд шохиди он мешавем, ки ҳаёти ҷавонон, мутаассифона, ба сабаби истеъмоли маводи муҳаддир, суйиистиғода аз он, истеъмоли номаҳдуд, сироятёбии ба бемориҳои аз тариқи муносибатҳои ҷинсӣ гузаранда ва ғайра

барвақт канда мешавад. Аламовар он аст, ки қурбониёни маводи муҳаддир аксаран аз бепарвоии атрофиён ба ин ҳол гирифтадор мешаванд.

Бо назардошти вазъияти ба амал омада дар мубориза бо ин вабо бояд қувваи тамоми аҳли ҷомеа сафарбар карда шавад. Дар робита бо ин муаллиф ҳамаи онҳоеро, ки ҳисси муҳаббат ба инсон ва ба Ватан доранд, инчунин, аз ҳисси ҳамдари орої нестанд ва хоҳиши пешгирии ин мусибати умумимиллиро доранд, ба мубориза даъват мекунад. Танҳо дар сурати муттаҳид шудан мо ба қувваи шикастнопазир мубаддал гардида, ҳамчун сипар бар зидди ин падида метавонем истодагарӣ кунем. Ҷомеа, Ватан ва миллатро солим нигоҳ дошта, насли имрӯза ва минбаъдаи худро ҳифз карда метавонем.

Дар шароити имрӯза барои устувор намудани ғояи миллии «**Тоҷикистони соҳибхитиёр – ватани ягонаи мо**», ки аз ҷониби Сарвари муҳтарами давлат, Ҷаноби Олӣ Эмомалӣ Раҳмон дар ҷаласаи тантанавии бахшида ба XX солагии Иҷдосияи XVI- уми Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба миён гузошта шуд¹ ва баҳри татбиқи ҳадафмандони ин андешаи миллии мубориза бо падидаи маводи муҳаддир хеле муҳим аст. Аз ин рӯ, пешниҳод мешавад, ки ба ҳайси зерсохтори андешаи миллии «Тоҷикистони соҳибхитиёр – ватани ягонаи мо»

¹ Ниг.: Суханрони Президентии Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар маҷлиси ботантана бахшида ба 20-умин солгарди Иҷдосияи XVI Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, 16.11.2012. Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: <http://www.president.tj/node/3762>.

консепти «миллати солим» ворид гардад, зеро он ба гулгулшукуфоии Ватани мо – Тоҷикистони соҳибхтиёр мусоидат менамояд.

Президенти мухтарамии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Оли Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ ба Маҷлиси Олии кишвар, 20 апрели соли 2013, зикр намуданд, ки «...терроризм, экстремизм, гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, хариду фурӯши одамон ва дар маҷмӯъ ҷиноятҳои муташаккили фаромарзӣ имрӯз ба хатари ҷиддӣ табдил ёфта, боиси ташвиши ҷомеаи ҷаҳонӣ гардидаанд. Мо муборизаро бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир самти афзалиятноки сиёсати давлати худ эълон кардаем»¹.

Андешаи стратегии Сарвари давлат моро водор месозад, ки дар мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир сарҷамъ бошем ва китоби мазкур бо ин ҳадафи нек таълиф шудааст.

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми апрели соли 2013. Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: <http://www.president.tj/node/4318>.

БОБИ ЯКУМ.
ГАРДИШИ ҒАЙРИҚОНУНИИ МАВОДИ
МУХАДДИР ВА ТАЪСИРИ ОН БА НИЗОМИ
ТАЪМИНИ АМНИЯТИ МИЛЛӢ

Асосҳои назарию методологии таъмини
амниятӣ дар мисоли мубориза бо
фурӯши ғайриқонунии маводи мухаддир

Таҳаввулоти босуръати вазъи геополитикии кӯрраи замин аз он шаҳодат медиҳад, ки тавачҷуҳи ҷомеаи ҷаҳонӣ ба масъалаҳои таъмини амният рӯз то рӯз зиёд мешавад. Дар шароити имрӯза мафҳумҳои «амният» (аз калимаи англисии «*safety*», «*security*» ва фаронсагии «*securite*») ва «амниятӣ миллӣ» (аз калимаи англисии «*national security*») дар гуфтумони ҷамъиятӣ васеъ истифода мешаванд. Ба масъалаи мазкур дар баробари мутахассисони соҳаи ҷомеашиносӣ, сиёсатшиносӣ, иқтисодиёт ва илмҳои ҳарбӣ, ҳамчунин, тавачҷуҳи намоёндагони илмҳои дигар низ ба назар мерасад, ки онҳо, пеш аз ҳама, ҷанбаҳои сохторӣ ва амалии низоми умумиҷамъиятии амниятӣ миллиро мавриди таҳлил ва омӯзиш қарор додаанд.

Бояд зикр кард, ки омӯзиши масъалаҳои марбут ба амниятӣ миллӣ бо тавачҷуҳ ба истифодаи дақиқу низомманди мафҳумҳои маъмулу роиҷ ва истилоҳоти наво, ки дар асоси

пешрафти илму техника ба миён меоянд, баррасии маҷмӯи масъалаҳои муҳимми амниятиро талаб дорад. Дар ин маврид бояд усули байнисоҳавӣ ва воситаҳои муосири ҷамъ ва таҳлили иттилоот низ ба роҳ монда шавад. Мафҳумҳои калидии зерин, аз қабيلي **арзишҳои миллӣ, манфиатҳои миллӣ, ҳадафҳои миллӣ, таҳдидҳо ва хатарҳо**, инчунин, **сиёсати таъмини амнияти миллӣ, аслҳо, воситаҳо** ва роҳҳои таъмини онҳо, дар маҷмӯъ, низоми умумии таъмини амнияти миллиро ташаккул медиҳад. Тавре маълум аст, тадқиқи низоми умумии амнияти миллӣ бо истифода аз донишҳои гуногуни байнисоҳавӣ имконпазир мебошад. Зеро усули мазкур барои тадқиқи амнияти миллӣ шароити мусоидро дар ҷамъ намудани маҷмӯаи калони дониш оид ба манбаъ фароҳам оварда, барои гузаштан аз сатҳи шинохти абстрактиву назарӣ ба дарки воқеӣ, инчунин, барои муқоиса намудани аслҳои назарияи амният ва амнияти миллӣ бо воқеияти зидду нақизи иҷтимоӣ мусоидат менамояд.

Дар таърифҳои пазируфташудаи мафҳуми «амният» оварда шудааст, ки он вазъи ҳифзёфтаи манфиатҳои ҳаётан муҳимми шахсият, ҷамъият ва давлат ва, дар маҷмӯъ, миллатро дарбар мегирад.

Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният» (№ 918, аз 28 декабри соли 1993¹) ва тағйиру иловаҳо ба он (аз 04.11.1995 с. №128, аз 01.02.1996 с. №223, аз 12.12.1997 с. №498, аз 28.06.2011 с. №721) мафҳуми амнияти миллӣ дар моддаи 1 ҳамчун «**ҳолати муҳофизатии манфиатҳои ҳаётан муҳими кишвар аз таҳдидҳои воқеӣ ва эҳтимоли**»² шарҳ дода шудааст. Дар асоси санадҳои меъёриву ҳуқуқии дар боло зикршуда баъзе унсурҳои сохтори амнияти миллиро метавон баррасӣ кард. Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният» унсурҳои асосӣ ва сохтори объекти амнияти миллӣ зикр ёфтааст:

- Шахсият – ҳуқуқ ва озодиҳои он;
- Ҷомеа – арзишҳои моддӣ ва маънавии он;
- Давлат – сохти конституционӣ, соҳибхитиёрӣ ва тамомияти арзии он.

Ба ҳайси субъекти амният давлат, шахрвандон, ташкилотҳо (новобаста аз шакли ташкилию ҳуқуқӣ) амал мекунанд. Давлат субъекти асосии таъмини амният ба шумор меравад ва вазифаҳои худро дар ин соҳа ба воситаи мақомоти ҳокимияти

¹ Ахбори Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 1994, №3-4,

² Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният». 28 июни соли 2011, таҳти №721. Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: <http://www.parlament.tj/files/konunho/2011/amniyat.rar>

қонунгузор, ичроия ва судӣ амалӣ менамояд¹. Давлат, мувофиқи қонунҳои амалкунанда, амнияти шаҳрвандонро дар дохил ва хориҷи кишвар таъмин менамояд. Бояд тазаккур дод, ки мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «**Дар бораи амният**» мафҳуми «таҳдидҳо ба амният, ҳамчун маҷмӯи шароит, раванд ва омилҳое, ки барои амалишавии манфиатҳои миллӣ монеа мешаванд ё ба онҳо хатар ба вучуд меоранд» таъриф шудааст². Инчунин, дар қонуни мазкур оварда шудааст, ки «**таъмини амният** ин татбиқи сиёсати ягонаи давлатӣ дар соҳаи таъмини амният ба воситаи низоми тадбирҳои дорои хусусияти иқтисодӣ, сиёсӣ, ташкилӣ ва дигар хусусиятҳо, ки ҷавобгӯи таҳдид ба манфиатҳои ҳаётан муҳими инсон ва шаҳрванд, ҷамъият ва давлат мебошанд»³.

Унсурҳои сохтори амнияти миллиро намудҳои он, яъне «амнияти сиёсӣ», «амнияти иқтисодӣ», «амнияти ҷамъиятӣ», «амнияти озӯқаворӣ», «амнияти технологӣ», «амнияти илмию техникӣ», «амнияти ҳарбӣ», «амнияти экологӣ» ва «амнияти иттилоотӣ» ташкил медиҳанд. Ҳамчун, вазифаи умумӣ: ягонагӣ, ҳампайвандӣ ва ҳамтавозунии он дар назар дошта мешавад, ки вобаста ба шароит авлавияти худро тағйир медиҳад.

¹ Муфассал ниг.: Моддаи 4-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният».

² Ниг.: Моддаи 1-и Қонуни мазкур.

³ Ниг.: Моддаи 1-и Қонуни мазкур.

Дар қонуни ҚТ «Дар бораи амният» намудҳои амният дар шакли зерин тафсир шудаанд:

- **амнияти иқтисодӣ** - вазъи муҳофизати иқтисодиёти миллӣ аз шароит, раванд ва омилҳои дохилӣ берунӣ, ки рушди устувор ва истиқлолияти иқтисодиро зери хатар мегузоранд;

- **амнияти озуқаворӣ** – вазъи иқтисодиёти давлат мебошад, ки аз ҳисоби истеҳсолоти дохилӣ бехатарии озуқаворӣ кишвар таъмин гардида, дастбӯии воқеӣ, ки барои ҳаёти солимӯ фаъол ва рушди демографии ҳамаи аҳоли зарур аст, кафолат дода мешавад;

- **амнияти ҷамъиятӣ** – ҳифзи ҳуқуқӣ-сиёсӣ, маънавӣ-ахлоқӣ ва иҷтимоии ҳаёт, саломатӣ ва некӯаҳволии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин арзишҳои ҷамъият аз хатар ва таҳдидҳои имконпазире, ки ба онҳо зарар расонида метавонанд;

- **амнияти ҳарбӣ** – ҳолати муҳофизати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз таҳдидҳои воқеӣ ва эҳтимолии хусусияти ҳарбидошта ба соҳибистиқлоли ва тамомияти арзии мамлакат;

- **амнияти экологӣ** - ҳолати муҳофизати манфиатҳои ҳаётан муҳими инсон ва шаҳрванд, ҷамъият ва давлат аз таҳдидҳои, ки дар натиҷаи

таъсири антропогенӣ ва дигар таъсиррасониҳо ба муҳити зист ба вучуд меоянд;

• **амнияти иттилоотӣ** - ҳолати муҳофизатии манбаъҳои давлатии иттилоотӣ, инчунин, ҳуқуқи инсон ва шаҳрванд, манфиатҳои ҷамъият дар соҳаи иттилоот¹.

Шарҳҳои зиёд ва гуногуни мафҳумҳои «амният» ва «амнияти миллӣ» аз он шаҳодат медиҳад, ки ҳамеша кӯшиши дар асоси воқеият таҷассум намудани он ҷой дорад. Тавре маълум аст, дар Тоҷикистон дар тӯли солҳои зиёд мафҳуми «амнияти давлатӣ» васеъ истифода мешуд, ки он мувофиқи усули либералӣ ҳамчун шароити мусоид барои таъмини амният ва татбиқи манфиатҳои ҳаётан муҳимми ҷомеа ва шахсият муаррифӣ мешуд². Аз ин рӯ, имрӯзҳо ҳолат ва вазъи нерӯи иҷтисодию ҳарбии давлат дар таъмини амнияти миллӣ ва таҳдидҳои дохилию хориҷӣ бо дарназардошти воқеият баррасӣ гардида, ҳамеша ба он нигаронида мешавад, ки то кадом андоза давлат аз хатарҳои беруна эмин аст. Дар самти мазкур ҳолати муносибатҳои байналмилалӣ ва вазъи тағйирёфтаи геополитикии давлат низ муҳим шуморида мешавад, зеро таҳдидҳо ба сулҳу субот ва

¹ Муфассал ниг.: Моддаи 1-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният».

² Ниг.: Дзалиев М.И., Иззатдуст Э.С. Национальная безопасность и насилие (гуманитарные аспекты национальной безопасности) // Вестник Омского университета. Серия: Право, 2011. – №3. – С. 51.

амнияти милли дар шаклҳои гуногун метавонад зуҳур кунанд. Бинобар ин, ораи будан аз таҳдиди беруна, ҳамчун ҳолати ҳифзи манфиатҳои шахсият, ҷамъият ва, дар маҷмӯъ, давлат таъриф мешавад.

Тавре маълум аст, давлат вучуди томи ҷамъияти ба шумор меравад ва аз зерсохторҳои гуногун, аз қабилҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва маънавият иборат аст. Дар ҳар кадоми ин зернизом маҷмӯаи манфиатҳои мавҷуд мебошад, ки дар натиҷаи гардиш ва амалишавӣ дар меҳвари арзишҳои моддӣ ва маънавият ба ҳамдигар мувофиқ намеояд ё қомилан зид мебарояд. Аз ин лиҳоз, ин барҳӯрд боиси манбаҳои хатар мегардад ва он натавонад ба зернизом, балки ба амнияти умумимиллӣ таҳдид эҷод менамояд. Бинобар ин, раванди ташаккули низоми ягонаи таъмини амнияти милли дурудароз мебошад ва ба ҳайси шартҳои муҳими он мафҳуми «субот»¹ пазируфта мешавад. Омили мазкур натавонад ба мушкилиҳои вижаи сиёсати дохилӣ, балки ба тағйири мақоми геополитикии давлат ва ба масъалаи татбиқи дурусти амнияти милли вобаста аст. Маълум аст, ки таҳқими амнияти милли танҳо дар ҳолати мавҷудияти фазои мусоиди геополитикӣ имконпазир аст, зеро шароити мазкур заминаи ҷидди ро барои

¹ Муфассал ниг.: Коровая Е.А. Политическая стабильность и национальная безопасность // Вестник Забайкальского государственного университета, 2007. – №3. – С. 79-85.

татбиқи ҳадафҳои дохилӣ ва хориҷӣ таъмин менамояд¹.

Омӯзиш ва таҳлили масъалаи мазкур пешбинӣ менамояд, ки дар ин раванд мафҳумҳои асосӣ муаррифӣ шаванд. Маҳз онҳо ба амнияти миллий ва унсуру сохторҳои он робитаи наздик доранд. Зеро таҳдид ба яке аз унсурҳои амнияти миллий ба ҳаёти ҷомеа таъсир расонида, боиси сар задани мушкилиҳо ва ҳолати ногувори иҷтимоию иқтисодӣ мегардад. Бинобар ин, мафҳуми амният васеъ буда, ташхис, ниҳодонидан ва баҳогузориҳои тамоми намуди манбаъҳои таҳдиди воқеӣ ва имконпазирро дар назар дорад².

Тавре маълум аст, масъалаи таъмини амнияти миллий дар Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз ҳадафҳои муҳимми давлатдорӣ ба шумор меравад. Аз ҳалли мушкилиҳои мавҷуда тақдири ояндаи миллат ва давлат ҳамчун воқеияти геополитикӣ, субъекти комилҳуқуқу соҳибихтиёри ҳуқуқи байналмилалӣ ва муносибатҳои байналмилалӣ вобаста мебошад.

Ҷавҳари мафҳуми «амнияти миллий»- ро манфиатҳои миллий ташкил медиҳад. Мувофиқи Қонуни ҶТ «Дар бораи амният», мафҳуми

¹ Ниг.: Кателевский А.И. Сущностное содержание международной региональной безопасности в системе всеобщей безопасности // Вестник Пятигорского государственного лингвистического университета, 2005. – № 3-4. – С. 108-112.

² Ниг.: Демин И.В. Сущность и содержание понятий «безопасность», «общественная безопасность» и «национальная безопасность» // Вестник Екатеринбургского института, 2009. – № 1. – С. 29-30.

«манфиатҳои миллӣ» чунин шарҳ дода шудааст: «манфиатҳои миллӣ - маҷмӯи эҳтиёҷоти сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва эҳтиёҷоти дигари Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз амалишавии онҳо қобилияти давлат дар таъмини ҳифзи ҳуқуқҳои конститусионии инсон ва шахрванд, арзишҳои ҷамъият ва ниҳодҳои асосии давлатдорӣ вобаста мебошад»¹.

Тавре аз тафсири қонун бармеояд, манфиатҳои миллӣ маҷмӯаи эҳтиёҷоти шахсият, ҷамъият ва давлатро ташкил медиҳад. Зеро эҳтиёҷ дар натиҷаи ҳолати айнии соҳаҳои гуногуни ҳаёт ва фаъолияти инсон ба вучуд меояд. Гурӯҳи манфиатҳои маъмулиро инҳо ташкил медиҳанд:

- Иқтисодӣ (беруна ва дохилӣ);
- Сиёсӣ (беруна ва дохилӣ);
- Иҷтимоӣ (дохилӣ);
- Мудофиавӣ (беруна ва дохилӣ);
- Иттилоотӣ (беруна ва дохилӣ).

Бояд тазаққур дод, ки таъмини амнияти миллии қулли кишварҳои ҷаҳон нисбӣ аст, зеро барои ҳар давлати аз назари иқтисодӣ рушдкардаи низоми сиёсияш устувор даҳолати номусоиди нерӯи хориҷӣ ҳамеша имконпазир боқӣ мемонад. Ҷамчунин, бинобар сабаби ҷаҳонишавии истехсолот ва ворид шудани иқтисоди миллӣ ба иқтисоди умумиҷаҳонӣ зарурати ҳамгирии бештари низоми таъмини

¹ Ниг.: Моддаи 1-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният».

амнияти миллӣ ба самтҳои гуногуни низоми таъмини амнияти байналмилалӣ боз ҳам зичтар мегардад.

Тавре маълум аст, ҷанбаи муҳимми таъмини амнияти миллӣ амнияти сиёсӣ мебошад¹. Дар ин ҷода дидгоҳҳои мухталиф перомуни мафҳуми «амнияти сиёсӣ» мавҷуд аст. Тибқи назарияи маъмули он, амнияти сиёсӣ маҷмӯаи чораҳои таъхис, пешгирӣ ва бартараф намудани он омилҳои мебошад, ки ба манфиатҳои сиёсии давлат, миллат, ҷамъият ва шаҳрвандон метавонад осеб расонад. Ҳамчунин, набудани амнияти сиёсӣ боис мегардад, ки инҳитоти сиёсӣ ба вучуд ояд ё ба заволи сиёсии давлат замина офарад. Он метавонад қудрат ва сиёсатро аз роҳи бунёдкориву созандагӣ ба қувваи инфиродӣ мубаддал кунад, ки боиси бадбахтии шаҳрвандон ва худӣ давлат мегардад².

Дар баробари амнияти сиёсӣ мафҳуми дигари муҳим амнияти ҳарбӣ³ мебошад. Дар таърифиҳои

¹ Муфассал ниг.: Анарбеков А.Б. Политическая безопасность как стержневой элемент обеспечения национальной безопасности молодого Кыргызстана // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 4: Истрия. Регионоведения. Международные отношения, 2009. – № 1. – С.61-68; Крупник П.А., Рукинов В.А. Политическая безопасность как система снижения конфликтного потенциала гражданского общества // Наука о человеке: гуманитарные исследования, 2009. – № 4. – С. 32-43. ва диг.

² Серебрянников В.В. Политическая безопасность // Свободная мысль, 1997. – № 1. – С. 19.

³ Ниг.: Гребеник В.В. Методология формирования современной парадигмы теории безопасности способной обеспечить национальную

пазируфташуда амнияти харбӣ ба ҳайси ҳифзи манфиатҳои ҳаётан муҳимми шахсият, ҷамъият ва давлат дар соҳаи мудофия аз таҳдидҳои дохилӣ ва хориҷӣ шинохта шудааст. Зеро маҳз ҷомеаи солим дар натиҷаи таҳаввул дар тӯли давраи бостон то имрӯз бо офаридани замина ба рушди қавм то миллат боис гардида, ки дар давраи нав имкони ба вучуд овардан ва ташаккул додани концепсияи давлатдории миллии соҳибхитӣ ба воқеияти имрӯза табдил ёбад.

Самтҳои муҳимми таъмини амнияти миллии давлат афзалиятҳои милливу стратегӣ мебошад, ки он бо назардошти вазифаҳои муҳимми инкишофи иҷтимоӣ, сиёсӣ ва иқтисодӣ вобаста аст. Ин иқдом ба он оварда мерасонад, ки татбиқи ҳуқуқ ва озодиҳои конститутсионӣ дар шароити амн сурат гирад, рушди устувори давлат таъмин шавад ва тамомияти арзиви соҳибхитирии давлатӣ таҳким ёбад.

Барои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар марҳалаи кунунии рушди устувор ба ҳайси афзалиятҳои миллии се самти муҳим – истиқлолияти энергетикӣ, баромадан аз бунбасти коммуникатсионӣ ва таъмини амнияти озуқаворӣ пазируфта шудааст. Расидан ба ин ҳадафҳои миллии имкон медиҳад, ки

безопасность России // Интернет-журнал Науковедение, 2013. – № 2(15). - С. 8.; Егоров И.С. Современное военно-политическое пространство в Европе и национальная безопасность России: реалии и перспективы // Власть, 2010. – № 8. – С. 139-141. ва диг.

Тоҷикистон маҷмӯаи масъалаҳои иҷтимоию иқтисодӣ ва иҷтимоию сиёсии худро ҳал кунад ва дар муносибатҳои байнидавлатии минтақа ва ҷаҳон мавқеи устувор дошта бошад. Ин иқдом заминаи қиддиро барои татбиқи манфиатҳои давлатии дарозмуддат ба вучуд оварда, боиси таҳким ва таъмини амнияти миллӣ мегардад, ки дар натиҷа давлати соҳибхитиёри Ҷумҳурии Тоҷикистон ба марҳалаи рушди устувори худ ворид мешавад.

Чуноне ки дар боло ишора намуда будем, яке аз масъалаҳои муҳимми ҷомеаи ҷаҳонӣ гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ, инчунин, истеъмоли ғайритиббии он ба шумор меравад, ки ба қулли кишварҳои дунё таҳдид эҷод менамояд. Омили мазкур ба ҳайси таҳдиди глобалӣ пазируфта мешавад ва ба саломатии аҳолии давлатҳои ҷаҳон таҳдиди қиддӣ эҷод менамояд.

Тавре дар тадқиқоти Раёсати СММ оид ба маводи мухаддир ва қинояткорӣ (UNODC) ва Вазорати мубориза бо маводи мухаддири Ҷумҳурии исломии Афғонистон бо унвони «**Шарҳ оид ба истеҳсоли афюн дар Афғонистон дар соли 2013**»¹ зикр гардидааст, Ассамблеяи

¹ Муфассал ниг.: Обзор производства опиума в Афганистане в 2013 году (Краткое изложение результатов исследования) / Ноябрь 2013 года / Издание Управление Организации Объединенных Наций по

генералии СММ дар баробари таҳдидҳои глобалӣ, аз қабилӣ яроқи қатли ом ва натиҷаи фаъолияти техногении инсон паҳншавии маводи муҳаддирро низ аз хатарҳои ҷиддӣ медонад. Вазъи имрӯзаи ҷамъиятиву сиёсӣ ва иҷтимоию иқтисодии Афғонистон бо назардошти заиф будани ҳокимияти вақт, таъсири ифротгароиву тундгароии мазҳабӣ, инкишофи терроризми байналмилалӣ ва нашъаҷаллобӣ рӯ ба бесуботӣ овардааст. Ҳаҷми имрӯзаи истеҳсол ва гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддири истеҳсоли Афғонистон то андозае боло рафтааст, ки ба амнияти давлатҳои минтақа ва, дар маҷмӯъ, ба қудрати ҷомеаи ҷаҳонӣ таҳдид эҷод менамояд¹. Парвариши афюн дар Афғонистон дар солҳои охир хеле вусъат ёфтааст ва маводҳои омории созмонҳои бунуфузи ҷаҳонӣ, аз қабилӣ Раёсати СММ оид ба маводи муҳаддир ва ҷинояткорӣ (UNODC – **United Nations Office on Drugs and Crime**) ин нуктаро тасдиқ мекунад.

Масалан, парвариши афюн дар Афғонистон дар соли 2013 ба сатҳи рекордӣ баромад ва мувофиқи

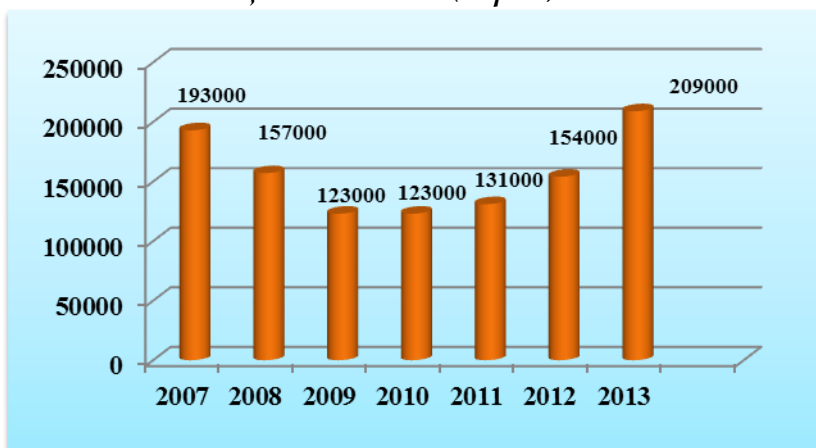
наркотикам и преступности (UNODC) и Министерства по борьбе с наркотиками Исламской Республики Афганистан. – 27 с.

¹ Ниг.: Зарипов З.С., Мацкевич И.М. Наркотики в Средней Азии // Проблемы укрепления законности и правопорядка: наука, практика, тенденции, 2009. – № 2. – С. 131-139.; Мамадазимов А. Национальная безопасность Таджикистана // Россия и мусульманский мир, 2004. – № 11. – С. 63-69.; Правов А. Афганский наркотик идет в Россию // Россия и мусульманский мир, 2007. – № 10. – С. 125-127 ва диг.

тадқиқоти UNODC, тақрибан ба 209, 000 га баробар шуд, ки ин майдон дар соли 2012 157, 000 га-ро ташкил медод (муфассал ниг ба: **Ҷадвали №1**). Дар маҷмӯъ, дар соли 2013 вусъати парвариши афюн 36% изофа гардидааст¹.

Ҷадвали №1

Парвариши афюн дар Афғонистон дар солҳои 2007-2013 (дар га).

Аз ин рӯ, бинобар сабаби афзоиш ёфтани талабот ба маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ истеҳсоли ғайриқонунии он густариш пайдо мекунад.

¹Ниг.: Обзор производства опия в Афганистане в 2013 году (Краткое изложение результатов исследования) / Ноябрь 2013 года / Издание Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности (UNODC) и Министерства по борьбе с наркотиками Исламской Республики Афганистан. – С. 3.

Раванди паҳншавии маводи мухаддир ба таҳдиди ҷиддии тамаддуни муосири инсоният мубаддал шудааст, зеро ин зухуроти манфӣ ба вазъи иҷтимоию иқтисодӣ, суботи сиёсӣ, амнияти миллий ва ба соҳибхитӣрии давлатии кулли кишварҳои ҷаҳон хатари ҷуброннопазир дорад. Нуқтаи мазкур ҷанбаи муҳимми таҳдидҳои муосирро равшан менамояд. Танҳо ба воситаи қувваҳои мусаллаҳи ҳарбӣ таъмини амнияти миллий ғайриимкон аст, чунки он аз маҷмӯаи омилҳои зерин, аз қабилӣ қудрати иқтисодии кофӣ, саноат ва хизматрасонии рақобатпазир, сифати низоми маориф ва некӯахлоқии шаҳрвандон вобаста мебошад. Дар ин ҳолат таҳдиди воқеиро ба амнияти шахсият, ҷамъият ва давлат гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ эҷод менамояд. Масъалаи истеъмоли маводи мухаддир инсониятро даҳсолаҳо боз нигарон намудааст. Зеро ин марғи сафед дар байни мушкилоти ҷиддӣ ва ҳалталаби имрӯза ба ҳайси таҳдидовар пазируфта мешавад, чунки саломатии миллат омили муҳимми кафолати устувории давлат, тақвияти соҳибхитӣрӣ ва рушди иқтисодии он мебошад.

Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ, инчунин, истеъмоли ғайритиббӣ он аз доираи масъалаи оддӣ баромада, ба мушкилии ҷиддӣ ва стратегӣ таъмини амнияти давлат мубаддал шудааст.

Маводи мухаддир ба ҳайси хатари иҷтимоӣ шинохта мешавад ва аксарияти одамон чунин

воқеиятро медонанд, вале масъалаи аз байн бурдани истехсол, интиқол ва хариду фурӯши суфташудаи он масъалаи ҷиддӣ мебошад. Зеро ба раванди додутирифт ва интиқоли маводи муҳаддир зухуроти дигари манфии ҷамъият, аз қабилӣ фасод, ҷинояткорӣ ва сӯистиғфода аз мансаб низ рафт дорад. Аз ин рӯ, барои муборизаи воқеӣ ва муассир дар қатори иқдомҳои дигар андешидани чораҳои мушаххаси ҷиноятиву қонунғузори муҳим ҳисобида мешавад. Тавре таҷрибаи мавҷуда нишон медиҳад, аксарияти пешниҳодҳо ва эълomiaҳои баёншуда мувофиқ ба воқеият набуда, дар амал татбиқ намешаванд.

Нигарони дигар дар он зоҳир мегардад, ки Афғонистон натавонад ба ҳайси таъминкунандаи яклухти маводи муҳаддир, балки ҳамчун истехсолкунандаи маводи муҳаддир низ мебошад. Болоравии истехсолот ва тиҷорати маводи нашъадор таҳдидовар буда, оқибати ин тамоюл ба он оварда мерасонад, ки инсоният боз ҳам бештар қурбонҳои зиёдеро медиҳад, ки аксари онҳо танҳо ба хоҳири сустиродагӣ ё бетаваҷҷуҳии худ ба чунин тақдир рӯ ба рӯ мешаванд. Бинобар ин, бо сабаби паҳншавии доманадори маводи муҳаддир ба кулли минтақаҳои дунё, зиёд гардидани гардиши молиявӣ ва сармоявии нашъачаллобон, ташаккули табақаи таъсиргузори нашъачаллоби байналмиллалӣ ба анҷом расидааст. Онҳо барои ниғаҳ доштани «соҳибкорӣ»-и худ, ки аксар ҳолат бо роҳи муфт ба даст меояд, ба

маблағузории чинояткории фаромиллӣ ва созмонҳои хусусияти террористӣ дошта оғоз намуда, ба корҳои дохилии давлат, махсусан иқтисоди он, даҳолати муассир менамоянд, ки, дар натиҷа, ба амнияти дилхоҳ давлат таҳдиди ҷиддӣ эҷод мекунад.

Бинобар ин, мувофиқи мақсад доништа мешавад, ки барои густурда ва ҳадафнок намудани мубориза бо маводи мухаддир зарурати пазируфтани он ҳамчун омили таҳдид ба амнияти миллии дар арсаи ҷаҳонӣ пазируфта шавад. Дар ин росто бо таҳия ва қабули қонунгузории шадиди зидди маводи нашъадор, назорати густурдаи сарҳади давлатӣ бо Афғонистон ва дигар кишварҳои, ки интиқоли маводи мухаддир аз қаламрави онҳо мегузарад ё он давлатҳои, ки дар истехсоли нашъа даст доранд, мебоист таҳримҳои шадиди байналмиллалӣ эълон шавад.

Оғози ҳазорсолаи севум ҳамчун давраи болоравӣ ва таъсири гардидани равандҳои ҷаҳонишавӣ маънидод мешавад, ки ба қулли соҳаҳои қору зиндагии инсоният дахл дорад, дар натиҷа, ба дигаргуниҳои ҷашмраси иҷтимоӣ оварда мерасонад. Нуқтаи мазкур дар нобаробарии моддӣ, иҷтимоӣ ва сиёсии байни давлатҳо таҷассум гардида, ба тундгаро шудани теъдоди қобили мулоҳизаи одамон мусоидат менамояд. Дар натиҷаи чунин раванд заминаи рушду афзоиши чинояткорӣ дар як қатор давлатҳои ҷаҳон ба назар расида, боиси барҳамзании суботу амният мегардад. Ҳамчунин, гурӯҳи нави масъалаҳои иҷтимоию иқтисодӣ ба вучуд меояд, ки он, пеш аз

хама, дар болоравии сатҳи бекорӣ, гардиши беназорати молия, шустушӯи сармояи ғайриқонунӣ ва аз назорати давлатҳои милли баромадани равандҳои иқтисоди ҷаҳонӣ падидор мегардад.

Ба ибораи дигар, ҷаҳон ба асри XXI бо воқеиятҳои воридгардид, ки онро метавон ба ҳайси таҳдид ва хатарҳо ба тамаддуни муосир номгузорӣ кард. Аз ин рӯ, вусъат пайдо намудани фаъолияти сохторҳои тиҷорати маводи нашъадор ва болоравии ҷинояткории вобаста ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дар қаламрави давлатҳои гуногун таъсири ҷиддиро барои танзими афзалиятҳои муосири сиёсати давлатӣ дар самти мубориза бо таҳдидҳои маводи нашъадор ва таъмини амнияти миллий расонид.

Дар иртибот ба ин нукта Президенти муҳтарам Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ Эмомалӣ Раҳмон дар Паём худ ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми апрели соли 2013 масъалаи гардиши ғайриқонунии маводи мухаддиро таҳлил намуда, нуктаҳои зеринро иброз намудаанд: «Меҳоҳам таъкид намоям, ки терроризм, экстремизм, гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, хариду фурӯши одамон ва дар маҷмӯъ ҷиноятҳои муташаккили фаромарзӣ имрӯз ба хатари ҷиддӣ табдил ёфта, боиси ташвиши ҷомеаи ҷаҳонӣ гардидаанд.

Мо муборизаро бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир самти афзалиятноки сиёсати давлати худ эълон кардаем.

Бо мақсади таъмин намудани натиҷаи ҳар чӣ бештари фаъолият дар ин самт моҳи феввали соли ҷорӣ бо **Фармони Президенти мамлакат Стратегияи миллии мубориза бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2013 - 2020** тасдиқ гардид.

Бо дарназардошти хатарҳои зикршуда ва дар соли 2014 аз қаламрави Афғонистон хориҷ гардидани Нерӯҳои байналмилалӣ зиддитеррористӣ роҳбарияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои низомиро зарур аст, ки дар самти мубориза бар зидди терроризм, экстремизм, муомилоти ғайриқонунии маводи мухаддир, баланд бардоштани иқтисодии муҳофизатии мамлакат ва ҳифзи сарҳади давлатӣ тадбирҳои зарурӣ андешанд»¹.

Бояд тазаққур дод, ки, дар доираи давлати алоҳида, нарқобизнес бо ҷинояткорӣ муташаққилона пайвасти бевосита дошта, дар як вақт метавонад сабабгори асосии ба вучуд омадани низои иҷтимоӣ гардад. Дар натиҷа механизмҳои мудирӣ иҷтимоӣ заиф гардида, таъсири амиқи худро ба пастравии рушди иқтисодӣ ва иҷтимоӣ фарҳангӣ мерасонад. Чунин ҳолат дар давлатҳои

¹ Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26-уми апрели соли 2013. Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: <http://www.president.tj/node/4318>.

фақир бо сахтӣ падидор мегардад, зеро онҳо иқдори лозимаи захираҳои иқтисодию молиявиро надоранд, бинобар он, имкони берун шудани давлати заиф аз ҳалқаи падидаи номатлуби мазкур душвор мегардад. Дар ин ҷода ҷойгоҳи махсусро хусусияти ҷаҳонии нарқобизнес соҳибӣ менамояд. Зеро маводи муҳаддир ба марзҳои давлатӣ кор надорад ва ба манъ будани хариду фурӯши он нигоҳ накарда, метавонад ҳам дар кишвари тавоно ва ҳам дар кишвари заиф буруз кунад. Чунин хусусияти нарқобизнес иқдомҳои давлатҳоро дар баробари худ нокифоя мегардонад. Нуқтаи мазкур дар Эъломияи СММ дар соли 1998 зикр гардидааст. Давлатҳои аъзои ин Созмони бонуфуз омодагии худро барои рӯи даст гирифтани ҷораҳои дахлдор барои пешгирӣ ва паст намудани сатҳи талаботи ғайриқонунӣ ба маводи муҳаддир ва моддаҳои прекурсорӣ изҳор намуданд. Ҳамчунин, давлатҳои аъзо ба мувофиқа расиданд, ки барои таҳия ва қабули ҷораҳои якҷояи байналмилалӣ барои муборизаи ҳамоҳангшуда бо низоми байналмилалии нарқобизнес ва нашъамандӣ тадбирҳои мушаххас меандешанд.

Тавре маълум аст, дар ҷаҳони муосир гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои прекурсорӣ (нашъачаллобӣ ва нарқобизнес) хусусияти глобалӣ ва фаромиллиро касб намудааст. Рӯз то рӯз масъалаи гардиши ғайриқонунии яроқу аслиҳа, пулшӯӣ, ки тариқи ғайриқонунӣ ба даст оварда шудааст, ҳамчунин, терроризм ба як ҳалқаи

сарбаста мубаддал шудааст. Аз байни ин падидаҳои номатлуб терроризм дар минтақаҳои гуногуни дунё буруз намуда, таҳдиди ҷиддии иҷтимоиро меофарад ва ба низоми таъмини амнияти миллии қудлатҳои давлатҳои ҷаҳон хатар эҷод менамояд.

Дар навбати худ, истеъмоли ғайритиббии маводи муҳаддир ба маризии ҷиддии иҷтимоӣ дар арсаи байналмиллалӣ мубаддал гардида, ҳалли он ба ҳайси афзалияти умумии инсоният шинохта мешавад. Дақиқан маълум аст, ки маводи муҳаддир ба реша ва асли амнияти шахсият, ҷамъият ва давлат таҳдиди ҷиддӣ дорад ва боиси осебпазир шудани генофонди инсоният мегардад. Дар ин росто, фаромӯш набояд кард, ки суботи иҷтимоӣ нақши калидиرو дар таъмини фаронизомии амнияти миллий дорад.

Тавре маълум аст, пешгирии таҳдидҳои унсурӣ муҳимми таъмини амнияти миллий ба шумор меравад. Мувофиқи чунин фаҳмиш, таҳдидҳои аз воситаҳои нашъадор сарчашмагиранда, дар маҷмӯъ, ба шароит ва омилҳои рабтдоранд, ки ба ҳайси офарандаи хатар ба манфиатҳои ҳаётан муҳимми иҷтимоӣ ва иқтисодии шахсият, ҷамъият ва давлат муаррифӣ мегарданд.

Моҳият ва муҳтавои таҳдидҳои эҳтимоли ва воқеии мавҷуда, бо назардошти аз манбаи дохила ё хориҷа будани он, ба низоми сиёсӣ ва иҷтимоӣ таъсир расонида, дар маҷмӯъ, бо иртибот ба хусусияти манфиатҳои шахсият, ҷамъият ва давлат фаҳмида мешавад. Дар шароити ҷаҳонишавӣ ва

гузариш ба модели иқтисоди бозорӣ таҳдиди маводи мухаддир ба тамоми намуди амният, ки дар боло зикр гардид, ба назар мерасад.

Агар дар аҳли ҷомеа дақиқ донанд, ки дастрасӣ ба маводи мухаддир ва моддаҳои прекурсорӣ осон аст, пас ин ҳолат ба ташаккули афкори ҷамъиятии манфӣ сабаб мегардад, ки ҷавҳари онро нотавонӣ ё набудани иродаи сиёсии ҳокимияти давлатӣ дар пешгирии ин падидаи номатлуб ташкил медиҳад.

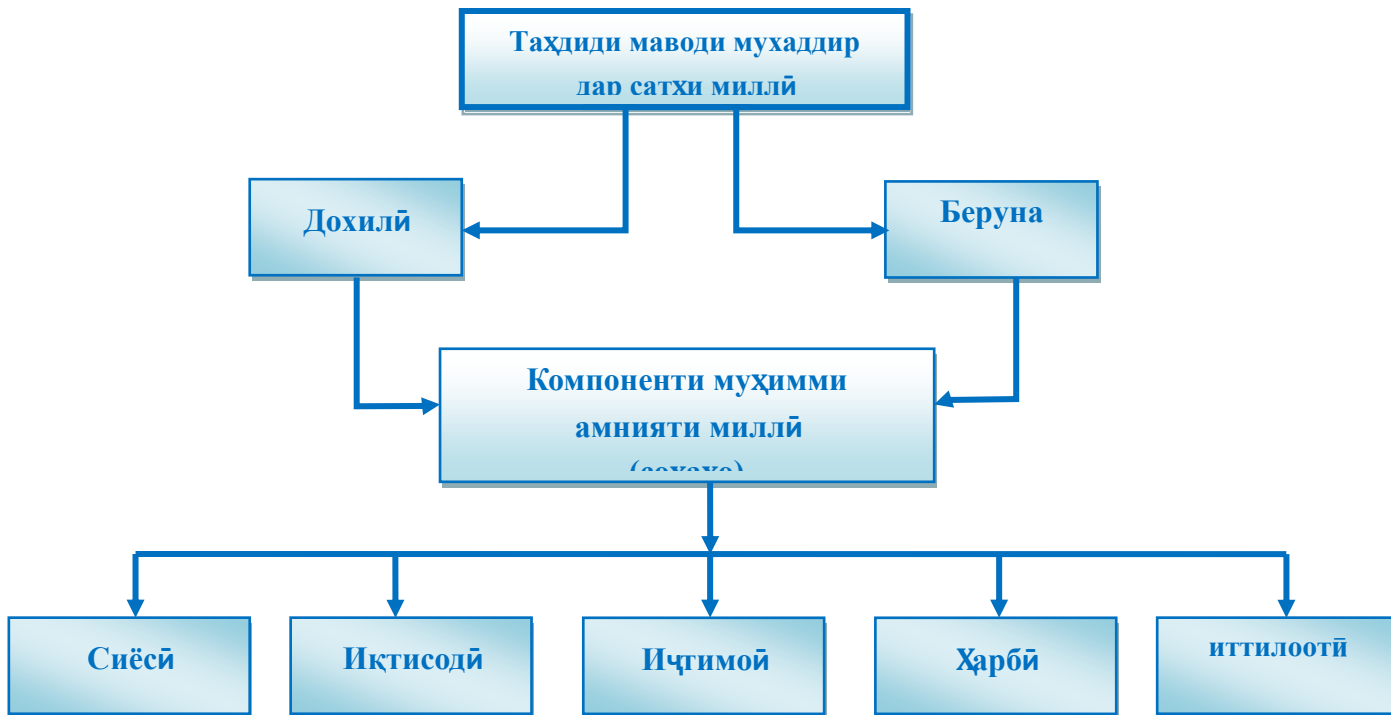
Аз ин рӯ, мувофиқи мақсад аст, ки баррасии таҳдидҳои мавҷуда ба соҳаҳои мушаххаси ҳаёти инсон дар алоҳидагӣ сурат гирад ва он барои фаҳмиши дурусти масъалаи мазкур мусоидат менамояд. Аз ҷониби дигар, истифодаи усули мазкур барои пешгирӣ ё паст намудани сатҳи он дар доираи таъмини амнӣ милли зарур доништа мешавад (**муфассал ниг. ба: Ҷадвали № 2**).

Таҳдидҳо дар соҳаи иҷтимоӣ. Дар мавриди масъалаи таҳдидҳо дар соҳаи иҷтимоӣ бояд гуфт, ки тичорати маводи мухаддир ба болоравии фавт дар байни аҳоли мусоидат намуда, боиси пайдо гардидани бемориҳои ҳамрадиф (аз қабилӣ Вирусӣ норасоии масунияти одам - ВНМО (ВИЧ) ва Бемории пайдошудаи норасоии масуният – БПНМ (СПИД) гепатит С (HCV), гепатит В (HBV), сил (туберкулез-ТБ), бемориҳои тариқи алоқаи ҷинсӣ гузаранда, пневмонияи бактериалӣ ва эндокардит), ҷудошавии иҷтимоии аҳоли ва пастравии демографӣ (дар

минтақаҳои сатҳи баланди истеъмоли маводи муххадир) мегардад.

Шигифтовар он аст, ки теъдоди қобили мулоҳизаи нашъамандонро ҷавонон, яъне фардҳои масъул барои идомаи насл ташкил медиҳанд. Ин ҳолат таҳдиди ҷиддиро ба генофонди миллат эҷод менамояд. Ҳар сол дар сар то сари ҷаҳон ҳазорҳо нафар аз нашъамандӣ ба марг мерасанд ва ин теъдод онҳое ҳастанд, ки аз истеъмоли зиёд ин ҷаҳонро падруд меғунанд. Садҳо ҳазори дигар ба шахсони аз назари иҷтимоӣ ғайрифайол (инсонии имконияташ маҳдуд) мубаддал гардида, ҳамчун унсури солими созида ва эҷодкор аз байн мераванд. Бо назардошти ин амнияти иҷтимоӣ ҳолатеро бозгӯ мекунад, ки

Ҷадвали №2
Соҳтори таҳдиди маводи муҳаддир

шахсият, гуруҳи иҷтимоӣ ва умуман аҳли ҷомеа худро амн ҳис менамояд. Чунин шароит барои эмин ниғаҳ доштани манфиатҳои ҳаётан муҳим, ҳуқуқ ва озодиҳо зарур шуморида мешавад. Бояд зикр кард, ки сиёсати иҷтимоӣ ба ҳайси абзори таъминкунандаи амнияти иҷтимоӣ ҳамчун ҳадафи стратегии давлат зухур менамояд. Дар сурати муваффақ будани сиёсати иҷтимоии давлат сатҳи баланди амнияти иҷтимоии ҳар фарди ҷомеа дар амал татбиқ мегардад.

Таҳдидҳо дар соҳаи иқтисод. Таъмини амнияти иқтисодӣ зербинои молиявии амнияти миллӣ ба шумор меравад. Дар сурати заиф гардидани фазои ягонаи иқтисодии давлат гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир буруз мекунад ва ба амнияти иқтисодӣ хисороти фаровон меоварад. Таҳлили вазъи имрузаи мавзӯи мазкур собит менамояд, ки гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо ба амнияти иқтисодии кулли кишварҳои ҷаҳон, аз он ҷумла ба Тоҷикистон, таҳдид эҷод менамояд. Чунин ҳолат дар натиҷаи афзоиш ёфтани истеъмоли ғайритиббии маводи нашъадор ба вучуд омада, боиси аз даст додани қобилияти меҳнат аз ҷониби шумори зиёди аҳоли мегардад ва ба канорачӯи дар ҷомеа мусоидат менамояд. Тавре маълум аст, канорачӯӣ яке аз масъалаҳои муҳимми ҳалталаб дар кулли давлатҳои ҷаҳон ба шумор меравад ва барои бартараф намудани он маблағҳои хангуфти бучетӣ сарф шуда, дар аксар ҳолат натиҷаи дилхоҳро ба бор намеорад. Чунин шароит барои мақсаднок истифода намудани зарфияти бучети давлат

дар самти дастгирии давлатии иҷтимоӣ муосидат накарда, дар натиҷа, ба соҳаҳои афзалиятнок, аз қабилӣ маориф, тандурустӣ, фарҳанг ва варзишу тарбияи ҷисмонӣ маблағгузорӣ кам мешавад. Дар баробари падидаи боло миқдори муайяни маблағҳои бучетӣ барои мубориза, пешгирии ва бартараф намудани натиҷаҳои тиббӣ пешгирии гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои прекурсорӣ равона мегардад. Дар ниҳоят ба манфиатҳои иқтисодии давлатӣ хисороти ҷиддӣ расонида мешавад.

Тичорати ғайриқонунии маводи мухаддир ба низоми молиявии давлат низ хисорот мерасонад, ки дар асоси ба мушоҳида расидани пулшӯии маблағҳои тариқи ҷинояткорӣ ба дастамада аз як кишвар ба кишварҳои дигар падида мегардад. Ҳамчунин, нашъаҷаллобони ҷинояткор имкон доранд, ки воситаҳои молиявии иқтисодии миллиро аз гардиши қонунӣ бароварда, барои рушди ҷинояткорӣ равона созанд.

Тавре маълум аст, манфиатҳои иқтисодии нашъаҷаллоб бар зидди аслҳои суботи сиёсӣ аст. Зеро дар мисоли Афғонистон метавон хулоса намуд, ки гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир агар ба ҳайси манбаи асосии низоъҳои минтақавӣ зуҳур накунад ҳам, ҳамчун нерӯи такондиҳандаи он мақом дошта, барои шадид гардидани вазъи зиддиятҳои мазҳабӣ қавмӣ заминаи мусоид фароҳам меоварад.

Таҳдидҳо дар соҳаи сиёсат. Таҳдидҳо дар соҳаи мудирияти давлатӣ дар он зоҳир мегардад, ки ҷинояткории муташаккилона бо ғасод пайванди амиқ

дорад ва аз ҳисоби даромади ғайриқонунии худ барои маблағгузорӣ ва ришваи хизматчиӣ давлатӣ истифода гардида, барои таъсир гузоштан дар мақомоти қудратӣ ва идорӣ кӯшиш менамояд. Мақомдори сатҳи баланди фасодзада худ ба ҳайси манбаи хатари амнияти сиёсӣ амал мекунад.

Хатари дигари нарқобизнес дар он аст, ки ҳамеша кӯшиш дорад ба соҳаи сиёсӣ даҳлат намояд. Агар дар давраҳои пеш манфитаҳои нашъаҷаллобро хизматчиӣ давлатии фасодзада таъмин намояд, пас имрӯзҳо раванди ворид шудани нашъаҷаллобони сатҳи гуногун ба сохторҳои давлатӣ ба назар мерасад.

Истеъмоли ғайритиббии маводи нашъадор, яъне нашъамандӣ барои ба вучуд омадан ва пайдо шудани ҷинояткориӣ муташаккил ва умумичиноӣ мусоидат намуда, барои зиёд гардидани ҷиноят дар ҷомеа замина меофарад. Зеро дар ҳолати сархушӣ аз маводи нашъадор инсон метавонад тамоми намуди ҷиноятро ба анҷом расонад. Ин ҳолат аз фаъолияти густурдаи нашъаҷаллобон шаҳодат медиҳад, ки бо гурӯҳҳои дигари муташаккилонаи мавҷуда пайванд шуда, аз нарқобизнес маблағҳои ҳангуфтро дарёфт менамояд. Бинобар ин, бо чунин роҳҳо имкони ҷиддиӣ пеш бурдани фаъолияти ғайриқонунии худро таҳким мебахшад.

Таҳдидҳо дар соҳаи амнияти ҳарбӣ. Имрӯзҳо хатари воқеии ворид шудани гурӯҳҳои ба маводи муҳаддир дастдошта ба артиш ва дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба назар мерасад. Сохторҳои мазкур ҳамчун ҷузъи ҷудонопазири ҷомеа, дар сурати рушди истеъмоли

маводи мухаддир, имкони офаридани таҳдиди ҷиддиро ба иқтидори мудофиавии давлат доранд. Аз имкон берун нест, ки насли ҷавони нашъаманд барои орий шудан аз ин падидаи номатлуб ба артиш меоянд ва фикр мекунанд, ки дар шароити хоси он худро ислоҳ менамоянд. Мутассифона, дар ҳолати равонии онҳо (яъне, нашъамандӣ) тағйирот ба вучуд намеояд.

Тавре маълум аст, қувваҳои мусаллаҳи давлат дар ҳоли субот ҳамеша барои боло бурдани омодагии ҳарбӣ ва иқтидори мудофиавӣ кӯшиш доранд. Дар ҳолати густариши истеъмоли ғайритиббии маводи мухаддир аз ҷониби хизматчиёни ҳарбӣ артиш имкони иҷро намудани уҳдадорихои бевоситаи худ, яъне ҳифзи Ватанро аз даст медихад ва ба амнияти давлат таҳдиди ҷиддиро меофарад.

Аз омӯзиш ва таҳлили санадҳои меъёриву ҳуқуқӣ, таълифоти илмию оммавӣ, маводҳои конфронсҳо ва нишастҳои дигари илмӣ метавон хулоса намуд, ки масъалаи таъмини ҳуқуқии фаъолияти давлат дар самти мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир аз маҷмӯаи саволҳои мебошад, ки тавачҷуҳи доираи васеи мутахассисони соҳаҳои гуногунро ба худ ҷалб намудааст. Ба масъалаи мазкур тавачҷуҳи хоси мутахассисони соҳаи ҳуқуқи ҷиноятӣ, криминология, муҳофизати ҷиноӣ, ҳуқуқи маъмури ва назарияи фаъолияти фаврию ҷустуҷӯӣ васеъ ба назар мерасад. Шароити ҳозира бо он асоснок мегардад, ки омӯзиши илмии ҷанбаҳои гуногуни ин зухурот барои ҳалли масъалаҳои умдаи ҷомеа таъсири мусбат мерасонад.

**Ҷойгоҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар низоми
байналмилалӣ муқовимат бо гардиши
ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои
психотропӣ**

Ҷумҳурии Тоҷикистон пас аз эълони истиқлолияти давлатӣ худ ба таърихи 9-уми сентябри соли 1991 дар бунёди давлатдорӣ қадамҳои устувор мегузорад. Аз

рӯзҳои аввали соҳибистиқлолӣ ватани мо бо мушкilotи зиёде рӯ ба рӯ шуд, ки дар байни онҳо мубориза бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ мавқеи махсус дорад.

Чунон ки маълум аст, Тоҷикистон ба доми ҷанги шаҳрвандӣ кашида шуд. Ба замми ин вазъи ҷамъиятию сиёсии ҳамсоияи ҷанубии кишвар – Афғонистон рӯз то рӯз вазнинтар мегардид. Бо иртибот ба масъалаи мазкур Сарвари давлат – Раиси Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон вазъи ҳассоси ҳамоҳангӣ Афғонистонро ба назар гирифта, 30-юми сентябри соли 1994 аз минбари баланди Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид аз ҷомеаи ҷаҳонӣ чунин даъватро ба амал овард: «Тавачҷуҳи шуморо ба ташвишу изтиробе, ки вазъияти ҳамсоияи мо – Давлати Ислонии Афғонистон ба амал овардааст, ҷалб накарда наметавонам. Вазъияти ин мамлакат, ки ҷанги дохилӣ бар муносибатҳои ҷамъиятӣ ғолиб омадааст, ҷомеаи ҷаҳонро бепарво гузошта наметавонад. Муноқишаи Афғонистон хавфи ба миён омадани воҳидҳои ҷузъии ҷуғрофиро пеш меорад, ки дар оянда заминаи терроризми байналҳалқӣ ва худсарона паҳн гардидани аслиҳа, маводи мухаддир шуда метавонад... Мо ҷомеаи ҷаҳонро даъват менамоем, ки проблемаи Афғонистонро ҷиддан мавриди муҳокима қарор диҳанд»¹.

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз лаҳзаи ба даст овардани истиқлолият ҳамчун ҷузъи фаъол ва комилҳуқуқи ҷомеаи

¹ Раҳмонов Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Иборат аз ҷаҳор ҷилд. Ҷилди аввал. – Душанбе: «Ирфон», / / / – С.271.

чаҳонӣ бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо мубориза мебарад. Кишвари мо аҳамияти ҳамкориҳои байналмилалиро дар мубориза бо маводи муҳаддир дарк намуда, низоми ҳамоҳангсозии натавҷо дохилӣ, инчунин байналмилалиро инкишоф дод.

Қадами аввалин ва ҷиддӣ дар ин самт соли 1994 бо ҳамроҳшавӣ ба Конвенсияи ягона дар бораи маводи муҳаддири соли 1961, Конвенсияи моддаҳои психотропии соли 1971 ва Конвенсияи СММ оид ба мубориза бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддири соли 1984 зоҳир мегардад, ки Тоҷикистонро ба низоми ягонаи ҷаҳонии мубориза бар зидди маводи муҳаддир аз нигоҳи ҳуқуқӣ ба расмият дароварданд. Ин қадам дар пайи худ боиси ҳамкориҳои фаъолона бо Кумитаи байналмилалӣ оид ба назорати маводи муҳаддир, Раёсати Созмони Милали Муттаҳид оид ба маводи муҳаддир ва ҷинояткорӣ (UNODC) ва институтҳои дигари соҳавии СММ, аз қабилӣ: Барномаи рушди СММ, Созмони Байналмилалӣ Тандурустӣ (СБТ), ЮНИСЕФ, ЮНЕСКО, Созмони байналмилалӣ меҳнат ва Раёсат СММ оид ба рушди саноат гардида, Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо ниҳодҳои мазкур пайваст намуд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон бо якқатор кишварҳои дигар, аз ҷумла бо Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Ўзбекистон, Ҷумҳурии Қирғизистон, Федератсияи Русия, Ҷумҳурии ислонии Афғонистон ва ғайраҳо созишномаҳои дучонибаи мухталифро дар соҳаи муқовимат ба гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ба имзо расонидааст.

Вазорату идораҳои кишвар низ Созишномаҳои байнисохториро дар соҳаи муқовимат ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир бо сохторҳои масъули давлатҳои дигар имзо кардаанд.

Қадами муҳимми дигар ворид шудани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Созмони Байналмилалӣ пулиси ҷинойтӣ аст, ки бо номи Интерпол машҳур мебошад.

Дар доираи кишварҳои узви Иттиҳоди давлатҳои мустақил (ИДМ) мақомоти корҳои дохилии Тоҷикистон сиёсати зиддикоррупсионии худро таҳти сарпарастии Бюрои Ҳамоҳангсозии мубориза бо ҷинойтҳои муташаккил ва навъҳои дигари ҷинойтҳои хавфнок (БҲМҶХ), ки бо қарори Шӯрои Сарони давлатҳои ИДМ дар 24 сентябри соли 1993 бунёд шуда буд, муттаҳид намуд.

Дар иҷлосияи Шӯрои амнияти дастаҷамъонаи кишварҳои узви Созмони Аҳдномаи амнияти дастаҷамъӣ (СААД) аз 23 июни соли 2005 Қарор дар бораи Шӯрои Ҳамоҳангсозии роҳбарони мақомоти салоҳиятноки кишварҳои узви СААД оид ба муқовимат ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир қабул карда шуд, ки пас аз он фаъолияти густурда дар самти муқовимат бо маводи мухаддир дар доираи ин Созмон ривож ёфт.

Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин, ба ҳайати Созмони муътабари IDEC (International Drug Enforcement Conference), ки 91 кишвари ҷаҳонро муттаҳид месозад ва ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир муқовимат нишон медиҳад, ворид гардид.

Дар шароити афзоиши таҳдиди маводи муҳаддир барои кишварҳои минтақаи шомили Меморандуми ҳамдигарфаҳмӣ оид ба ҳамкориҳои минтақавӣ дар соҳаи назорати маводи муҳаддир (Озарбойҷон, Қазоқистон, Русия, Қирғизистон, Туркманистон, Ўзбекистон) дар бораи бунёди Маркази Осиеимиёнагии Ҳамоҳангсозии минтақавии иттилоотӣ (МОҲМИ) қарор қабул карда шуд. Вазифаҳои асосии ин Марказ аз мусоидат намудан ба ташкил, гузаронидан ва Ҳамоҳангсозии амалиёти мувофиқашудаи якҷояи байналмилалӣ оид ба мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир, инчунин, таъмини ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, муҳофизат, таҳлил ва мубодилаи иттилоъ доир ба ҷиноятҳои фаромарзии бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир алоқаманд иборат аст.

Дар робита бо ин бояд зикр намуд, ки Тоҷикистон усули раҳёфти комплексӣ ва мутаносибро ба ҳалли мушкилоти бо маводи муҳаддир алоқаманд ҷонибдор аст. Сиёсати амалишавандаи кишвар ба асл ва мақсадҳои аз ҷониби ҷомеаи ҷаҳонӣ пазируфташудаи Оинномаи СММ, Конвенсияи ягона оид ба маводи муҳаддири соли 1961 ва Протоколи соли 1971, Конвенсия оид ба моддаҳои моддаҳои психотропии соли 1971 ва Конвенсияи СММ дар бораи мубориза бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир соли 1988 мувофиқат мекунад.

Тоҷикистон ҳамчун узви комилҳуқуқи СММ Усули сиёсӣ ва Нақшаи глобалии татбиқ доир ба маводи муҳаддирро амалӣ мекунад, ҳамчунин, санадҳои меъёрӣ

ва талаботи Кумитаи байналмилалӣ оид ба назорати маводи мухаддирро ба роҳбарӣ мегирад¹.

Ба ин тариқ, метавон тасдиқ кард, ки давлат дар ҳамаи сатҳҳои дастраси миллӣ, минтақавӣ ва байналмилалӣ чораҳои фаъолона дида, дар роҳҳои интиқоли маводи мухаддир аз истехсолкунанда то истеъмолкунанда садд мегузорад.

Пас аз ҳодисаҳои маълуми 11-уми сентябри соли 2001 муборизаи ҷомеаи ҷаҳонӣ бар зидди терроризм ва радикализм дар кишвари ҳамсоия Афғонистон оғоз гардид. Яке аз вазифаҳои эълумшудаи ҳайати байналмилалӣ мубориза бар зидди кишти кӯкнор ва банг мебошад, ки дар Афғонистон доман паҳн кардааст. Хатари ин маводи мухаддирро пешбинӣ намуда, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар моҳи июли соли 1998 дар сессияи махсуси Ассамблеяи Генералии СММ дар масъалаҳои мубориза бо маводи мухаддир дар мавриди мавқеи Тоҷикистон ва чораҳои аз ҷониби кишвари мо дар самти мубориза бо маводи мухаддир рӯи даст гирифта, суҳанронӣ намуда, пешниҳод кард, ки дар атрофи Афғонистон «камарбанди амниятӣ» ба вучуд оварда шавад².

Андешаи мазкур то ба имрӯз актуалӣ боқӣ мемонад. Имрӯзҳо таҳлилгарони наздик ба давлат ва ғайриҳукумати Афғонистон концепсияи «афғонмарказӣ»

¹ Сомонаи расмӣи Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон: <http://taj.ahn.tj>.

² Муфассал ниғ. ба: Раҳмонов Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Иборат аз ҷаҳор ҷилд. Ҷилди дуюм.– Душанбе: «Ирфон», 2002.– С. 406-410.

ва «Афғонистони бетараф»-ро таҳия намуда истодаанд, ки аслан модификатсияи ташаббуси концептуалии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 1998 аст. Асоси ғояи таҳлилгарон ва сиёсатшиносони Афғонистонро концепсияи «Афғонистони бехатар» барои ҳамаи ҳамсоёҳои ин кишвар ташкил медиҳад, ки дар марҳалаи кунунии рушди ин давлати ҳамсоё метавонад барои баровардани манфиатҳои машруи давлатҳои абарқудрат ва ҳамсоё мусоидат намояд. Яъне, масъалаи таъмини амнияти минтақаҳои наздисарҳадӣ бо Афғонистон ва ҳуди таъмини амнияти пойдор дар ин кишвар ба манфиатҳои ҳаётан муҳимми қулли ҷонибҳои кишварҳои ҳамсоё ҷавобгӯӣ аст.

Ҳамчунин, таъкид кардан лозим аст, ки дар суҳанронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ Эмомалӣ Раҳмон бахшида ба 10-солагии таъсисёбии Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба иқдомҳои байналмилалӣ Тоҷикистон баҳри пешгирии гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир иброз шуда буданд. Сардори давлат зикр намуд, ки баҳри дар амал татбиқ намудани эътилофи ягонаи зидди муҳаддирот аз минбари иҷлосияи 58-уми Ассамблеяи Генералии Созмони Милали Муттаҳид бори дигар ҷомаи ҷаҳониро ба ташкили ҳамкорииҳои глобалӣ дар самти муқовимат бо хатари муҳаддирот даъват кард. Пешниҳоди мазкури Тоҷикистон ба феҳристи «Ташаббусҳои ниҳоят муҳимми соли 2003 дар баҳши таъмини сулҳу амният» ворид карда шуд, вале, мутаассифона, бояд таъкид намуд, ки то ҳол ҷиҳати

татбиқи пурраи он иқдоми муассир сурат нагирифтааст¹.

Ёдовар бояд шуд, ки ҷуғрофияи паҳншавии маводи мухаддир торафт васеъ мегардад. Пӯшида нест, ки дар худуди кишвари бо мо ҳамсоя - Афғонистон вазъияти ҳарбию сиёсӣ мураккаб буда, гурӯҳҳои террористӣ ва экстремистӣ фаъолона амал мекунад. Аз ин рӯ, истехсол ва кочоқи бемамониати маводи мухаддир ривоч ёфтааст. Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи мавқеи ҷуғрофии худ ва сарҳади беш аз ҳазору чорсад километра, ки назораташ душвор аст, ба яке аз саддҳои асосӣ дар роҳи интиқоли маводи мухаддир ба минтақаи пасошӯравӣ ва гӯшаҳои дигари дунё гардидаст. Тоҷикистон солҳои зиёд дар пеши роҳи паҳншавии маводи мухаддир, терроризм ва экстремизм нақши минтақаи девордармиёнро мебозад. Сатҳи баланди истехсоли ғайриқонунии маводи мухаддир дар Ҷумҳурии исломии Афғонистон ва кочоқи он омили асосии муайянкунандаи вазъи маводи мухаддир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва тамоми минтақаҳои Осиёи Марказӣ ва кишварҳои пасошӯравӣ мебошад.

Ҷумҳурии Тоҷикистон хатари аз паҳншавии маводи мухаддир пешояндаро эҳсос намуда, бо гардиши ғайриқонунии фаромиллии маводи мухаддир ба мубориза ворид гардид. Назорат аз болои гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир таҳти диққат ва таваҷҷуҳи доимии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, ҳамчун самти афзалиятноки сиёсати давлатӣ муаррифӣ

¹ Муфассал ниг. ба: Раҳмон Э. Истиқдолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди нӯҳум.- Душанбе: «Ирфон», 2010. – С. 455.

гардидааст. Бинобар ин, барои таҳлили мушаххаси ташаббус ва механизмҳои муборизаи Тоҷикистон бо ин хатар дар поён чораҳои асосиро зикр мекунем, ки аз ҷониби кишвари мо дар замони истиқлолият анҷом дода шудаанд:

Якум, иқдоми таърихӣ ва сарнавиштсоз дар ин самт Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таърихи 21-уми декабри соли 1994, таҳти № 92 «**Дар бораи чораҳои таъхирнопазир барои рушди минбаъдаи фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ, амният ва Қувваҳои мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон**» буд, ки дар асоси он бо Фармони Вазири корҳои дохилии кишвар, таҳти № 570, дар таърихи 30-юми декабри соли 1994 «**Дар бораи дигаргуниҳои ташкилӣ-штатӣ**» Раёсати мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддири ВҚД ҚТ таъсис ёфта буд.

Дувум, Фармони таърихии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 464, дар таърихи 12-уми апрели соли 1996 «**Дар бораи чораҳои таъхирнопазир оид ба пурзӯр намудани мубориза бо муомилоти ғайриқонунии маводи нашъаовар**»¹ асоси иқдомҳои доманадор ва ҳадафмандро дар мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир гузошт. Ҳамзамон бо ин, дар сохтори вазоратҳо ва мақомоти дахлдори кишвар зерсохторҳои махсус оид ба мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир таъсис ёфтанд ва ба амал шуруъ намуданд.

¹ Ниг. ба: Раҳмон Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди нӯҳум. – Душанбе: «Ирфон», 2010. – С. 448.

Ҳамчуни, бо Қарори Ҳукумати ҚТ Комиссияи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба назорати воситаҳои напъаовар¹ ташкил карда шуд.

Севум, ҷанбаи байналмилали мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир мебошад, ки бо дарки аҳамияти баланди он аз ҷониби Роҳбарияти олии кишвар қарори сиёсӣ барои ҳамроҳ шудани Тоҷикистон ба санадҳои ҳуқуқи байналмилалӣ қабул гардид. Дар ин росто Тоҷикистон Конвенсияҳои зидди маводи мухаддири СММ-ро дар солҳои 1961, 1971, 1988 имзо намуда, ба низоми ҷаҳонии муқовимат ба маводи мухаддир ворид гардид.

Ҳамчуни, лозим ба ёдоварист, ки Парлумони Тоҷикистон нақши худро дар робитаҳои байналмилалӣ дорад ва санадҳои зеринро бо қарори худ қабул намуд:

- Қарори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 186, дар таърихи 4-уми ноябри соли 1995 «Дар бораи ҳамроҳшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Конвенсия оид ба мубориза бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ»;
- Қарори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 376, дар таърихи 14-уми декабри соли 1996 «Дар бораи ҳамроҳшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Конвенсияи ягона оид ба маводи мухаддир», ки соли 1961 қабул шудааст

¹ Ниг. ба: Раҳмон Э. Асари мазкур, С. 448.

**ва иловаҳои ба он воридгардида (мувофиқи
Протоколи соли 1972);**

- Қарори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 375, дар таърихи 14-уми декабри соли 1996 **«Дар бораи ҳамроҳшавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Конвенсия оид ба моддаҳои психотропии соли 1971».**

Аз ҷониби дигар, Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи ҳамкориҳои байналмилалӣ худ иштирокчи барномаҳои Созмони милалӣ муттаҳид гардид, ки маҷмӯаи чораҳои умумичаҳониро дар самти мубориза бо маводи мухаддир муайян менамояд:

- Лоихаи AD/RER/96/B88 бо унвони **«Пурзӯр кардани фаъолияти сохторҳои ҳифзи ҳуқуқ ва ривож додани ҳамкорӣ дар ноҳияҳои наздисарҳадии минтақаи Осиёи Марказӣ»** ва **«Хатти Ош»** дар моҳи майи соли 1997;
- Лоихаи AD/RER/99/ C32 **«Бахаритагирии ноҳияҳои парвариши ғайриқонунии маводи мухаддир» (солҳои 1997-2000) «Бахаритагири»**, дар соли 1997;
- Лоихаи байналмилалӣ СММ AD/RER/98/C37 бо унвони **«Тадқиқ ва омода кардани агенти аз ҷиҳати экологӣ беҳатар барои нест кардани кӯкнор»** дар соли 2001¹.

¹Сомонаи расмӣ Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон: <http://taj.akn.tj/>.

Љумхурии Тоҷикистон дар тӯли соҳибхтиёрии давлатии худ таҷрибаи нодири мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухадирро дар арсаи ҷаҳони пайдо намуд. Тавре таърихи навини кишвар гувоҳӣ медиҳад, ба имзо расидани «**Протокол дар бораи таъсиси Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Љумхурии Тоҷикистон**»¹ дар Штаб-квартираи Раёсати СММ оид ба назорати маводи мухаддир ва пешгирии ҷиноят миёни Президенти Љумхурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ Эмомалӣ Раҳмон ва муовини Дабири Кулли СММ Пино Арлекки дар пойтахти Австрия – шаҳри Вена, дар таърихи 27-уми апрели соли 1999 иқдоми ҷиддӣ дар ин самт ба шумор меравад.

Баҳри татбиқи протоколи мазкур бо мақсади пурқувват намудани мубориза бар зидди маводи мухаддир дар Тоҷикистон мақомоти махсуси зидди маводи мухаддир ташкил карда шуд ва аз ҷониби Созмони Милали Муттаҳид ва ҷомеаи ҷаҳонӣ қабул карда шуд. Дар робита ба ин санад бо Фармони Президенти Љумхурии Тоҷикистон дар таърихи 1-уми июни соли 1999 Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Љумхурии Тоҷикистон таъсис дода шуд.

Бояд зикр кард, ки таъсиси мақомоти махсуси зидди маводи мухаддир дар Тоҷикистон барномаи аввалин дар таҷрибаи Созмони Милали Муттаҳид ба шумор меравад.

¹ Дар бораи Агентӣ ва вазифаҳои асосӣ // Сономаи расмии Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Љумхурии Тоҷикистон. Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: http://taj.ahn.tj/index.php?option=com_content&view=article&id=240&Itemid=57.

Барнома дар муҳлатҳои кӯтоҳтарин таҳия гардида, татбиқи ҳамаҷонибаи он оғоз гардид. Дар робита ба ин Тоҷикистон соли 1999 ба кишварҳои узви ИДМ, созмонҳои бонуфузи байналмилалӣ ва сохторҳои дигари минтақавӣ «**Концепсияи эътилофи ягонаи зидди муҳаддирот**»¹-ро таҳия ва пешниҳод намуд. Ҳадафи аслии ҳуҷҷати стратегии мазкур аз андешидани чораҳои амалӣ дар самти мубориза бо маводи муҳаддир, ҳифзи сарҳади давлатии кишвар аз кочоқи маводи муҳаддир, расонидани ёрии башардӯстона, барқарор намудан ва модернизатсияи иқтисоди Афғонистон иборат буд.

Бо мақсади дар амал татбиқ намудани мақсад ва мароми **эътилофи ягонаи зидди муҳаддирот** Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ Эмомалӣ Раҳмон аз минбари сессияи 58-уми Ассамблеяи Генералии СММ суҳанронӣ намуда, бори дигар ҷомеаи ҷаҳониро барои ба роҳ мондани ҳамкориҳои глобалӣ дар самти муқовимат ба таҳдиди маводи муҳаддир даъват намуд². Иқдомҳои байналмилалӣи Роҳбарияти олии Тоҷикистон дар самти мубориза бо маводи муҳаддир бо ҷиддият ва саривақтӣ будани худ фарқ мекунад, зеро дурнамои муборизаи ҷаҳонӣ бо ин падидаи номатлуб ҳамаҷониба таҳлил ва баррасӣ шудаанд. Вазъи имрӯзаи Афғонистон ва тамоюли гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир дар арсаи ҷаҳонӣ собит намуд, ки ташаббусҳои Президенти кишвар комилан дуруст буданд ва бо ғояҳои

¹ Ниг. ба: Раҳмон Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Ҷилди нӯҳум.– Душанбе: «Ирфон», 2010. – С. 455.

² Ниг. ба: Раҳмон Э. Асари мазкур, С. 455.

башардӯстонаи худ дар арсаи ҷаҳонӣ то ҳол актуалӣ боқӣ мемонанд.

Чорум, ҷанбаи дохилидавлатии мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир аст. Барои ҳадафмандона татбиқ намудани сиёсати давлатӣ дар самти мубориза бо ин падидаи номатлуб дар байни солҳои 1996 - 2007 дар Тоҷикистон се Барномаи давлатӣ таҳия ва қабул карда шуд, ки стратегияи мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳои он, назорати гардиши маводи мухаддир, пешгирии нашъамандӣ, табобат ва барқароргардонии нашъамандонро дарбар мегирифт. Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 585, дар таърихи 30-юми ноябри соли 2007 аз нав «**Барномаи ягонаи давлатии мақсадноки пешгирии нашъамандӣ ва муқовимат ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2008-2012**» тасдиқ карда шуд. Ҳадафи асосии барномаи мазкур аз татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба қатъи паҳншавии маводи мухаддир, ташкили муборизаи мақсаднок бо гардиши ғайриқонунии онҳо, табобат ва барқароргардонии нашъамандон, инчунин, мустаҳкам намудани асоси фаъолияти мақомоти уҳдадори давлатӣ дар ҳамин самт иборат аст. Ҳамчунин, қонун, як қатор барномаҳо ва иқдомҳои дигар аз ҷониби Роҳбарияти олии кишвар дар самти мубориза бо маводи мухаддир қабул ва амалӣ шуданд, ки чанде аз онҳоро дар поён зикр мекунем:

- Барномаи давлатии «**Чорабиниҳои асосӣ оид ба мубориза бо муомилоти ғайриқонунии**

воситаҳои нашъадор ва моддаҳои психотропӣ барои солҳои 1996-1998»¹, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар моҳи майи соли 1999, таҳти № 202 тасдиқ шудааст.

- Барномаи давлатии «**Чораҳои комплекси мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо, назорат аз болои гардиши қонунии онҳо, пешгирӣ, таъбабат ва реабилитатсияи беморони нашъамандӣ барои солҳои 1999-2000**»², ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таърихи 12-уми майи соли 1999, таҳти № 202 тасдиқ шудааст.
- Баргузори **Конфронси байналмилалии илмӣ бахшида ба мубориза бар зидди маводи мухаддир**³ дар Тоҷикистон, дар таърихи 15-уми январи соли 1999, ки дар он Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон суҳанронӣ намуд.
- Баргузори **Машварати кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои низомии Ҷумҳурии Тоҷикистон**⁴, дар таърихи 9-уми феввали соли 1999, ки дар он Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон суҳанронӣ карда буд.

¹ Ниг. ба: Раҳмон Э. Асари мазкур, С. 448.

² Муфассал ниг. ба: Раҳмонов Э. Истиқлолияти Тоҷикистон ва эҳёи миллат. Иборат аз чаҳор ҷилд. Ҷилди сеюм. – Душанбе: «Ирфон», 2002. – С. 3-12.

³ Муфассал ниг. ба: Раҳмонов Э. Асари мазкур, С. 27-60.

⁴ **Иқтибос** //

- Конференсияи байналмилалӣ бо унвони «XXXX» дар таърихи 21-уми октябри соли 1999 бо мақсади тавсеа бахшидан ба ҳамкориҳои байналмилалӣ дар Душанбе баргузор гардид. Дар қори конфронс аз давлатҳои гуногуни ҷаҳон шахсиятҳои сиёсӣ ва мутахассисон иштирок ва суҳанронӣ намудаанд. Масъалаи мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир дар меҳвари конфронс қарор дошт ва дар самти роҳҳои ҳалли мушкилоти бо истеҳсол, қочоқ ва паҳн карда шудани маводи муҳаддир дар минтақаи Осиёи Марказӣ пешниҳодҳо шуданд.
- Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маводи муҳаддир, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо»¹ таҳти № 873, дар таърихи 10 декабри соли 1999.
- «Барномаи ягонаи мақсадноки пешгирии нашъамандӣ ва муқовимат ба гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2008-2012»², ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таърихи 30-юми ноябри соли 2007, таҳти № 585 қабул карда шуд.
- «Стратегияи миллӣ оид ба мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир дар Ҷумҳурии

¹ Ниг. ба: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо» дар таърихи 10-уми декабри соли 1999, таҳти № 873. Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: http://www.parlament.tj/files/konunho/1999/vositahoi_nashador.rar.

² Сомонаи расмӣи Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон: <http://taj.akn.tj>.

Тоҷикистон барои солҳои 2013-2020»¹, ки бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таърихи 13 феввали соли 2013, таҳти № 1409 тасдиқ карда шуд.

Тоҷикистон барои рушди ҳамҷонибаи ҳамкориҳо бо тамоми кишварҳои ҷаҳон, ки воқеан бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳои онҳо, инчунин, моддаҳои саҳттаъсир ва заҳролуд муборизаи беамон бурдан меҳоянд, махсусан ҳавасманд аст. Дар ин самт Тоҷикистон мубориза бар зидди маводи мухаддирро ҳамчун вазифаи муҳимтарини таъмини амнияти миллӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ мешуморад ва барои устувори минбаъдаи ҳамкориҳои байналмилалӣ кӯшиш ба харҷ медиҳад. Кишвари мо мақсад дорад, ки ҳамкориҳои манфиатовари дуҷониба, воқеъбинона ва кушодаро устувор намуда, онҳоро мавриди истифодаи дарозмуддат қарор диҳад. Бинобар сабаби узви СҶШ, СААД, ва ЕАГ (Гурӯҳи Аврусиёи мубориза бо расмӣ гардонии маблағҳои ҷиноӣ ва сармоягузори терроризм) будан Тоҷикистон созишномаҳои зиёди дуҷонибаро татбиқ намуда, дар доираҳои онҳо мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддирро ба роҳ мондааст.

Сарвари давлат Ҷаноби Оли Эмомалӣ Раҳмон ҳамеша дар Паёмҳои ҳамасолаи худ ба Маҷлиси Олии кишвар дар назди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва сохторҳои дигари дахлдор вазифа мегузорад, ки тамоми имконият ва

¹ Ҳамин ҷо.

захираҳоро барои ошкор кардани гуруҳҳои фаромиллии муташаккил равона созанд. Инчунин, ба дастгир кардан ва ба ҷавобгарии ҷиноӣ кашидани шахсони гунаҳкор, пурзӯр намудани чораҳои пешгирии паҳншавии маводи муҳаддир ва нашъаи сунъӣ дар байни аҳоли, махсусан ҷавонон, тавачҷуҳи махсус зоҳир карда мешавад.

Маҷмӯаи чораҳои аз ҷониби давлатии мо дар самти мубориза бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ андешидашударо таҳлил ва баррасӣ намуда, ба хулосае омадан мумкин аст, ки вазифаҳои дар назди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, бахусус Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон гузошта шуда, таассуроти мавҷудияти таҷрибаи ҷиддиро ба вучуд меорад. Аз ин рӯ, истифодаи ҳамаҷонибаи собиқаи мавҷуда барои ҷонибҳои манфиатдор дар самти мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир метавонад васеъ истифода шавад.

Мавҷудияти чунин усули мубориза ва иродаи сиёсии Роҳбарияти олии Тоҷикистон дар мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир собит менамояд, ки мавқеъ ва усули муборизаи давлатии Тоҷикистони комилан мустақилона ба роҳ монда шуда, яке аз таҷрибаҳои муваффақи ҷаҳонӣ ба шумор меравад.

Аз ин рӯ, вақтҳои охир роҳбарони идораҳои ҳифзи ҳуқуқи кишварҳои пасошӯравӣ ташаббуси ташкили коалитсияи якҷояи зидди маводи муҳаддирро барои муқовимат ба ҷиноятҳои нашъачаллобии фаромиллӣ, ки аз Афғонистон сарчашма мегиранд ва барои ёрӣ додан ба

хукумати Афғонистон дар решакан кардани кишти нашъа пешниҳод менамоянд. Дар ин ҷода таҷрибаи нодири Тоҷикистон метавонад васеъ истифода шавад, зеро маводи мухаддир офати умумичаҳонӣ аст ва мубориза бо он вазифаи ҷонии ҷомеаи чаҳонӣ ба шумор меравад.

Ба андешаи мо, дар Тоҷикистон ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир боз ҳам муқовимати саҳт ва самаранок бояд нишон дода шавад. Ҷазо барои фурӯши маводи мухаддир, интиқол ва тарғиби он бояд саҳттар шавад. Ҷазо бояд саҳт ва нобахшидани бошад, махсусан, ин барои интиқолдиҳандагони маводи мухаддир, ки амалан ҳамдасти куштор мебошанд. Ҳол он ки баръакс наркокурерҳо маъмулан аз ҷазо халос мешаванд ва ба ин набояд роҳ дод.

Таҳлили ҷойгоҳи Тоҷикистон дар муқовимати чаҳонӣ бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир нишон медиҳад, ки самти мазкур дар сиёсатгузориҳои умумичаҳонӣ афзалияти худро дар дурнамои дарозмуддат ҳифз хоҳад кард. Аз ин рӯ, густариши ҳамкориҳои байналмилалӣ ва муаррифӣ намудани таҷрибаи миллӣ боиси пазируфтани он дар арсаи чаҳонӣ мегардад.

Имрӯз зарур аст, ки симои воқеии Тоҷикистон дар самти мубориза бо маводи мухаддир ба ҷомеаи чаҳонӣ муаррифӣ карда шавад, зеро дар матбуоти минтақа кишвари моро бо омилҳои густаришдиҳандаи маводи мухаддир рабт медиҳанд. Ҷомеаи чаҳонӣ бояд дарк кунад, ки *Тоҷикистон на истехсолкунанда ва интиқолдиҳанда, балки қурбони маводи мухаддир аст* ва дар ин самт бояд мусоидати молиявӣ, технологияю фаннӣ ва ҳарбию истихборотиро ба

мо барои таъқими марзҳои давлатӣ бо Афғонистон дарег надоранд.

Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва таъсири он ба низоми таъмини амнияти миллии кишварҳои Осиёи Марказӣ

Тавре маълум аст, дар минтақаи Осиёи Марказӣ (Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Туркманистон, Ўзбекистон) маводи мухаддир ва истеъмоли ғайритиббии он решаҳои таърихӣ доранд, вале хоси мардуми ин минтақа нест. Дар охири асри XIX – ибтидои асри XX маркази асосии паҳншавии маводи мухаддир Аморати Бухоро, хонигариҳои Қўқанду Хива буданд¹. Бодиянишинони Осиёи Марказӣ бо фурӯш ва кашонидани кўкнору банг машғул буданд. Чунон ки маълум аст, уйғурҳо ва дунганҳо, яқоя бо Артиши Рус, ки бо хоҳиши ҳукумати Чин аз соли 1871 то соли 1881 дар водии Илий (ба ном «Худуди нав»-и империяи Тсин - Синсзян) мавҷи кашонида шудани нашъаро бозмедоштанд, аз шимоли Чин ба кишвари Туркистон ҳичрат карданд. Баргардонидани қисмҳои ҳарбӣ ба минтақаи Туркистон аз паси худ ҷараёни халқҳои ғайриҷинии уйғурҳо (таранчи), дунганҳо ва қазоқҳои ҷонибдорони Русияро аз паси худ овард. Маҳз дунганҳо, ки дар фурӯши нашъа моҳир буданд, тижорати нашъаро аз минтақаҳои ҳамсарҳади Иссиққўл ба Чин ва баръакс

¹Анциферов Л.В. Гашишизм в Средней Азии. -Ташкент, 1934. – 45 с.

ривоч доданд. Қазоқҳо ва қирғизҳоро нашъамандии маишӣ дар даҳсолаҳои охири асри XX фаро гирифт.

Дар замони Шӯравӣ кӯкнор асосан дар ноҳияҳои ҷудогонаи Қазоқистон ва Қирғизистон, ки бештар иқлими гарму хушк доранд, парвариш карда мешуд. Ҷумҳурии шӯравии сотсиалистии Қирғизистон дар самти парвариши саноатии кӯкнори доруии босифат ҷойи намоёнро ишғол мекард. Дар давраи солҳои 1916-1974 дар ҳудуди Қирғизистон дар 98 колхозу совхоз кӯкнор расман кишт мешуд ва барои ба даст овардани ашёи хоми соҳаи дорусозии тиббӣ пешбинӣ мегардид. Ашёи хомро ба давлат месупориданд ва дар корхонаҳои Қазоқистон барои эҳтиёҷоти саноати дорусозӣ коркард мешуд. Майдони умумии кӯкнор 64 ҳазор гектарро ташкил медод, ҳаҷми он, мувофиқи баъзе маълумот, то 80% дар ИҶШС истехсолшаванда ва 16% истехсолоти ҷаҳонии кӯкнорро ташкил мекард. Қисми зиёди кӯкнори истехсолшаванда тариқи дуздӣ ба гардиши ғайриқонунии ворид мегашт. Дар робита ба ин, азбаски Ҳукумати ИҶШС бо мавҷи афзоишдаи нашъамандӣ ва гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир мубориза бурда наметавонад, аз соли 1974 қарор намуд, ки кишти қонунии кӯкнор қатъ шавад. Вале ҳаҷми гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир (бахусус, банг, инчунин, дар шакли доруворӣ) дар Иттиҳоди Шӯравӣ бемайлон афзоиш меёфт. Дар Ҷумҳурии Қирғизистон банг ва кӯкнорҳои худрӯй паҳн шудан гирифтанд. Ин вазъият бар он мусоидат менамуд, ки аз замони Шӯравӣ гашиш ва марихуана аз рустании кӯкнор тайёр карда шуда,

технологияҳои одитарини коркарди меткатинон (эфедрон) аз кўкнори худрӯй барои истеъмоли инъексионӣ ба роҳ монда шуда буданд. Ба ғайр аз ин дар бораи мавҷудияти заминаи хусусии ашёи хоми маводи мухаддир дар минтақаи Осиёи Марказӣ бояд гуфт, ки миқдори зиёди ин гуна майдонҳо ба ҳудуди Қазоқистон рост меомаданд ва танҳо дар води Чуй 140 ҳазор га замини кўкнори худрӯй мавҷуд буд. Бо назардошти вазъи мураккаби маводи мухаддир дар соли 1987, бо қарори Шӯрои Вазирони ИҶШС парвариши кўкнор дар тамоми ҳудуди давлатии Шӯравӣ манъ гардид¹.

Соли 1958 Вазорати қорҳои дохилии ИҶШС дар гузориши худ ба Кумитаи Марказии ҲКИШ вазъи маводи мухаддирро дар кишвар чунин арзёбӣ карда буд: «Мувофиқи маълумоти ВҚД ИҶШС, дар баъзе навоҳии кишвар, бахусус дар Осиёи Миёна ва Моварои Кавказ, ҷинойтҳои вазнин, ба мисли дуздӣ ва фурӯши ғайриқонунии кўкнор, нашъа ва маводи дигари мухаддир ниҳоят васеъ доман паҳн кардаанд»².

Ба сабаби ин ки қисме аз аҳолии ҷумҳуриҳои Осиёи Марказӣ бо кашидани нашъа машғул буданд, шахсони ҷинойткор ашёи хоми маводи мухаддирро медуздиданд ва ба нашъакашҳо мефурӯхтанд. Соли 1954 барои ин гуна ҷинойт мақомоти милисаи Ҷумҳуриҳои Қирғизистон,

¹Калачев Б.Ф. Суверенизация государств Средней Азии и Казахстана как фактор, способствующий незаконному обороту наркотиков // Ислам и народная культура. - Москва: Институт этнологии и антропологии им. Н.Н. Миклухо-Маклая РАН, 1988. – С. 33-42.

² «Коммерсантъ ВЛАСТЬ» (Аналитический еженедельник), №22 [676], 05.06.2006 г.

Қазоқистон, Туркманистон, Ўзбекистон ва Тоҷикистон 244 нафар дуздон ва ҷаллобонро ба ҷавобгарии ҷиноӣ кашида, 352 кг кӯкнорро мусодира намуданд. Соли 1955 аз ҷониби ҳамин мақомот 290 дуздон ва ҷаллобони нашъа ба ҷавобгарии ҷиноӣ кашида шуда, 680 кг маводи муҳаддири хом аз онҳо мусодира карда шуд. Вазъияти мавҷуда далели он аст, ки ба мардуми ин минтақаҳо нашъачаллобӣ ва нашъакашӣ шинос аст, онҳо аз ин ду чиз аллақай хабар доранд¹.

Хусусияти демографӣ ва тақсимои сунъию зӯрваронаи сарҳад миёни кишварҳои Осиёи Миёна, ки мардумонаш байни худ умумиятҳои қавмӣ, равобити мунтазами ҳешутаборӣ дар минтақаҳои наздисарҳадиро нигоҳ доштаанд, боиси он гардидааст, ки маскангирӣ дар ҷойҳои нав барои авҷ гирифтани гардиши маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ мусоидат менамояд. Дар шароити имрӯза барои гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир дар кишварҳои Осиёи Марказӣ омилҳои зерин таъсир мерасонанд:

- Афзоиши вуруди маводи муҳаддири афғонӣ (наркотрафик);
- Мавҷудияти базаи хусусии ашъи хоми маводи муҳаддир;
- Ҷараёнҳои манфии иҷтимоӣ;
- Номукамалии механизми муқовимат ба гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир;

¹ Жирнов Е. Дело о советских наркокартелях // Журнал «Коммерсантъ Деньги». – № 39 от 07.10.2013. Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: <http://www.kommersant.ru/doc/2303999>.

- Афзоиши талабот ба маводи мухаддир дар минтақаҳои дигар.

Тағйир намудани вазъи имрӯзаи дунё ба тағйири таҳдид ва хатарҳои глобалӣ мусоидат намуд. Дар шароити имрӯза ҷомеаи ҷаҳонӣ бо онҳо рӯ ба рӯ мешавад ва ин раванд ба вазъияти давлатҳои минтақаи Осиёи Марказӣ низ таъсир мерасонад. Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо нисбат ба терроризм ва экстремизм барои кишварҳои Осиёи Марказӣ таҳдиди бештар доранд.

Аз охири солҳои 1990 минтақаи Осиёи Марказӣ масири асосии интиқоли маводи мухаддир аз бозорҳои Шарқ ба Ғарб мубаддал гардид. Пӯшида нест, ки Афғонистони ҷангзада солҳои сол ин ҷониб аз ҳисоби истеҳсоли маводи мухаддири рустаний зиндагӣ мекунад. Ба истеҳсолкунандаи маводи мухаддир табдил ёфтани Афғонистон сарчашмаи асосии афзоиши хатар, нооромӣ ва бемории аҳолии кишварҳои Осиёи Марказӣ гардид. Афғонистон бо Тоҷикистон беш аз 1400 км, бо Ҷумҳурии Туркменистон 700 км ва бо Ўзбекистон 137 км сарҳад дорад.

Кишварҳои Осиёи Марказӣ вобаста ба ҷойгиршавии ҷуғрофии худ барои гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятии фаромилӣ ҷозиб ва мувофиқ гардиданд. Мувофиқи маълумоти Раёсати СММ оид ба маводи мухаддир ва ҷинояткорӣ – UNODC (The United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention), дар ҳудуди Афғонистон ҳамамола майдони кишти кӯкнор зиёд шуда, ҳазорҳо тонна маводи мухаддир ҷамъ меоянд, ки беш аз

нисфашон ба ҳероин табдил дода мешаванд. Аз онҳо 40% ҳероини коркардшуда ба тариқи транзит аз ҳудуди Эрон, 30% аз ҳудуди Покистон ва қариб то 30% бо «масири шимолӣ» аз тариқи кишварҳои Осиёи Марказӣ ба бозорҳои Русия ва кишварҳои Аврупои Ғарбӣ интиқол меёбанд¹.

Аз рӯйи масири маълум, маводи муҳаддир ба кишварҳои Осиёи Марказӣ – Тоҷикистон, Туркменистон, Ўзбекистон ва баъдан ба Қирғизистону Қазоқистон ворид мешаванд. Барои интиқоли маводи муҳаддир аз нақлиёти автомобилӣ, роҳи оҳан ва тайёра истифода мебаранд. Қочоқи маводи муҳаддир асосан аз тариқи роҳҳои душворгузар ва назораташ душвори кӯҳӣ ба тариқи пиёда, инчунин, дарёи Панҷ ва Амударё бо воситаҳои нақлиёти обии худсохт анҷом дода мешавад. Усули анъанавии пинҳон кардани маводи муҳаддир дар ниҳонгоҳҳои автомобил, дар байни хӯрокворӣ, бағочи дастӣ, ҷиҳози шахсӣ, бори дастӣ ва дар ҷисми инсон бо роҳи фурубарӣ низ маъмуланд. Мувофиқи маълумоти оморӣ, кишварҳои Осиёи Марказӣ дар шумори кишварҳои транзитии маводи муҳаддир ва анбори хусусии нигоҳдории маводи муҳаддир қарор гирифта, дар навбати сонӣ, худашон ба истеъмолкунандагон мубаддал мешаванд.

¹ Муфассал ниг. ба: «Обзор производства опия в Афганистане в 2013 году (Краткое изложение результатов исследования)» / Ноябрь 2013 года / Издание Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности (UNODC) и Министерства по борьбе с наркотиками Исламской Республики Афганистан. – 27 с.

Дар **Ҷумҳурии Тоҷикистон**, мувофиқи маълумоти Вазорати тандурустӣ, шахсони гирифтори нашъамандӣ дар соли 2012 беш аз 7231 нафарро ташкил додаанд¹.

Дар **Ҷумҳурии Ўзбекистон** шумораи умумии шахсони дар қайди диспансерҳо ва рӯйхати дар профилактика (пешгири) қарордошта, дар робита бо истеъмоли ғайритиббии маводи психоактив, 20457 нафарро ташкил медиҳанд².

Дар **Ҷумҳурии Қирғизистон**, мувофиқи маълумоти расмӣ, шумораи шахсони дар қайди муассисаҳои тиббии наркологӣ қарордошта дар соли 2012 ба 10705 нафар расидааст³.

Дар **Ҷумҳурии Қазоқистон** расман 56 188 нафар нашъаманд ба қайд гирифта шудаанд⁴.

Дар **Туркменистон** дар хусуси нашъамандон маълумоти расмӣ вучуд надорад. Ба гуфтаи Хемра Гутлиев, духтур-наркологи диспансери наркологии Тошҳавз, ба ҳар 100 ҳазор нафари аҳоли 400 нафар

¹ Сомонаи расмии Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон: <http://taj.akn.tj>.

² Официальный сайт Национального информационно-аналитического Центра по контролю за наркотиками при Кабинете Министров Республики Узбекистан: <http://www.ncdc.uz/ru/about>.

³ Официальный сайт Государственной службы по контролю наркотиков при Правительстве Кыргызской Республики: <http://www.gskn.kg>.

⁴ Официальный сайт Комитета по борьбе с наркобизнесом и контролю за незаконным оборотом наркотиков МВД РК: <http://newskaz.ru>.

нашъаманд рост меояд, аммо шояд аз ин даҳ баробар зиёд бошад¹.

Мувофиқи арзёбии UNODC, шумораи нашъамандон дар кишварҳои Осиёи Марказӣ торафт меафзояд.

Ҳамчун оқибати истеъмоли нашъа хавфи бемории ВНМО/БПНБ (ВИЧ/СПИД) дар ҳамаи кишварҳои Осиёи Марказӣ зиёд гардида, шумораи гирифтгори ин беморӣ меафзояд. Домони гардиши ғайриқонунӣ ва истеъмоли ғайритиббӣ маводи мухаддир дар ҳудуди кишварҳои Осиёи Марказӣ ба сиҳати омма, низоми иҷтимоӣ, сиёсӣ ва иқтисодӣ, ҳамчунин, ба амнияти миллии кишварҳои минтақа таҳдиди ҷиддӣ мекунад. Маводи мухаддир аллакай ба яке аз масъалаҳои ҷалталаби минтақа табдил ёфта, бо тамоми ҷиҳатҳои манфиаш зоҳир мешавад.

Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо, экстремизм, терроризм, хариду фурӯши аслиҳа ва қочоқи одам, яъне таҳдид ва хатарҳои раванди ҷаҳонишавӣ ба Осиёи Марказӣ низ таъсири манфӣ мерасонад. Дар минтақаи мазкур раванди таҳкими давлатдорӣ соҳибхитӣ, ислоҳоти иқтисодӣ, сиёсӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ чараён дорад. Имрӯз васеъ гаштани гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ба яке аз мушкилоти асосии умумичаҳонӣ мубаддал гардида, ба зербинои иҷтимоӣ иқтисодии давлатҳо ва сиҳати омма таъсир мерасонад. Новобаста ба миллат ва сарҳад, дар муҳити мушкилоти бо маводи мухаддир

¹Аннаев Дж. В Туркменистане борются с причинами наркомании // 25 сентябрь 2013г. Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: <http://inozpress.kg/news/view/id/40262>.

иртиботдошта, кишварҳои гуногуни тамоми дунё бояд чалб карда шаванд. Зеро чунин хатар ба тамоми кишварҳо, новобаста ба мавқеи ҷуғрофӣ, сохти сиёсӣ ё сатҳи рушди иқтисодӣ, таҳдид мекунад.

Дар миқёси байналмилалӣ миллионҳо одамон аз истеъмоли маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ азият мекашанд, садҳо ҳазор оилаҳо вайрон мешаванд, ҳазорҳо одамон, бахусус ҷавонон, мемиранд. Ба ғайр аз ин, гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир барои содиргардидани ҷиноятҳои сершумор, бахусус хусусияти фаромиллидошта, терроризм ва экстремизм мусоидат мекунад. Бинобар ин, масъалаи мазкур боиси нигаронии ҷомеаи ҷаҳонӣ гардидааст.

Лозим ба таъкид аст, ки мақомоти ҳифзи ҳуқуқи давлатҳои Осиёи Марказӣ тамоми кӯшиши худро сарф мекунанд, ки бо таҳдиди паҳншавии маводи мухаддир мубориза баранд, аммо нашъаҷаллобии ҷаҳонӣ давра ба давра такомул меёбад ва кӯшиш мекунад, ки аз чашмҳо пинҳон бошад. Бо кӯшиш мақомоти дахлдор дар соли 2013 аз шумори умумии маводи мухаддири дастгиршуда дар самти «масири шимолӣ», дар Тоҷикистон ва Ўзбекистон аз чор як қисми маводи мухаддири интиқолшаванда, дар миёнаи роҳ дар Қазоқистон ва Қирғизистон қариб сеяк ва дар ҳудуди Русия қисми боқимондаи он дастгир карда шудааст¹.

¹ Шарҳи вазъи вобаста ба маводи нашъадор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2013 (Наشريяи Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон). – 112 с.

Дар мачмӯъ, дар солҳои 2010-2013 дар ин масир дар ҳудуди кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Федератсияи Русия аз муомилоти ғайриқонунии 16,1 тонна афюн мусодира шуда, ки аз ин миқдор ба Тоҷикистон - 32%, Ўзбекистон - 29%, Туркманистон - 17%, Қазоқистон - 14% ва Қирғизистон - 8% рост меояд.

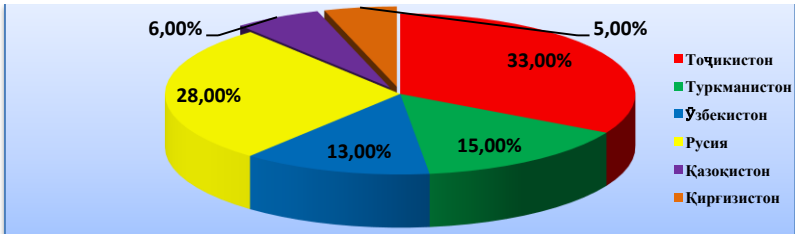
Сарфи назар аз андешидани ҳамаи чораҳои пешгирикунанда аз ҷониби кишварҳои минтақа гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, афзоиши шумораи беморони нашъамандӣ ё муътод назаррасанд. Агар маълумоти омори расмиро аз назар гузаронем, хоҳем دید, ки маводи мухаддир кишварҳои Осиёи Марказиро фаро гирифтааст (муфассал ниг. ба: **Ҷадвали №3 ва Ҷадвали №4**).

Ҷадвали №3

Раванди мусодираи маводи мухаддир дар кишварҳои ИДМ

Ҷадвали №4

Дар соли 2013 миқдори мусодираи ҳероин нисбат ба соли 2012 дар минтақаи Осиёи Марказӣ кам шудааст. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин давра миқдори мусодираи ин навъи маводи муҳаддир афзудааст¹.

Ба ин тариқ, маълумоти омӯрӣ далел бар он мекунанд, ки дар кишварҳои Осиёи Марказӣ таҳдидҳои воқеии нашъамандии ҳома, ки мушкilotи иҷтимоӣ ва иқтисодиро ба бор меоранд, зухр намудаанд.

Ҷанбаи дигари вазъи нашъамандии ҳома сатҳи ҷиноятҳои бо гардиши маводи муҳаддир алоқаманд ба шумор мераванд. Вазъияти дигари муайянкунандаи вазъи нашъачаллобӣ сатҳи ҷиноятҳои бо маводи муҳаддир алоқаманд ба шумор мераванд. Тамоюли афзоиши ҷиноятҳои бо маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ алоқаманд, инчунин, сӯйиистифода аз онҳо боиси ҷаҳонӣ шудани ин «вабои иҷтимоӣ» мегардад. Яке аз омилҳои, ки ба мавҷудияти ин навъи ҷиноятҳо мусоидат мекунанд, интиқоли маводи муҳаддир аз Осиёи Марказӣ ба Аврупо мебошад. Осиёи Марказӣ натавоно минтақаи интиқоли маводи муҳаддир, инчунин, ба минтақаи истеъмоли

¹ Сомонаи расмӣи Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон: <http://taj.akn.tj>.

оммавии маводи мухаддири сахт мубаддал гардида истодааст. Нашъаҷаллобони Афғонистон ба генофонди халқҳои Осиёи Марказӣ зарбаи сахт мезанад. Паҳншавии ғайриқонунии нашъа, ки боиси дегредатсияи нерӯи инсонӣ мегардад, ба афзоиши зуҳуроти террористӣ ва экстремистӣ мусоидат намуда, омили иловагии ташкилӣ гурӯҳҳои ғайриқонунии яроқнок мегардад. Ҳамчунин, дар низоми байналмилалӣ вазъияти низоъбарангезро афзоиш медиҳад, ки дар ин маврид ҳамраиҳои таъҷилии ҷомеаи ҷаҳонӣ зарур аст. Таҳдиди асосии амнияти дар назди давлатҳои Осиёи Марказӣ қарордошта гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, паҳн гардидани радикализм, терроризм, экстремизми исломӣ, хариду фурӯши аслиҳа, ҷиноятҳои муташаккили фаромиллӣ, низоъҳои қавмӣ ва сепаратизм ба шумор мераванд.

Масъалаи гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ба мушкилоте бадал шудааст, ки ба тамоми кишварҳои Осиёи Марказӣ иртибот дорад. Кишварҳои минтақа наметавонанд дар танҳои бо ин зуҳурот мубориза баранд.

Бо назардошти фароҳ будани фазои сӯйиистифода аз маводи мухаддир вазъ талаб мекунад, ки чораҳои ҷавобии қатъӣ андешида шавад. Шубҳае нест, ки дар ин самт ҳамкориҳои байналмилалиро ривоч бояд дод. Давлат дар танҳои аз уҳдаи мубориза бо ин офат намебарояд. Бояд ёдовар шуд, ки дар самти мубориза бо маводи мухаддир ҳамкориҳои байналмилалӣ муваффақиятҳои назаррас доранд. Аммо, мутаассифона, нисбат ба сохторҳои масъули давлатҳо нашъаҷаллобӣ ниҳоят серҳаракат ва

гузаро аст. Аз ин рӯ, қувваи асосиро на барои чувтучӯйи аксуламал ба усули густариши афзояндаи нашъачаллобӣ, балки ба решақан намудани сарчашмаи гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир бояд равона кард. Таҷриба нишон медиҳад, ки давлат бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ, инчунин, таҳдидҳои дигар танҳо бо усули махсус мубориза бурда наметавонад. Барои муборизаи пурсамар раҳёфти маҷмӯӣ, сиёсати пурқуввати иҷтимоӣ, ҳамкориҳои васеъ бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, сохторҳои тижоратӣ ва созмонҳои байналмилалӣ заруранд. Озодшавии иқтисод, рушди муносибатҳои бозорӣ, демократикунонӣ, тавсеа бахшидан ба иштироқи шаҳрвандон дар мудирияти давлатӣ ва ҳамкориҳои судманд бо шахсиятҳои новобаста аз миллат, маҳал, ақидаи сиёсӣ ва, дар маҷмӯъ, ҳавасманд намудани шаҳрвандон боиси коста гардидани хавф мешавад. Ҳар чӣ бештар тавсеа додани ҳамкориҳои байналмилалӣ ва байнисохторӣ дар мубориза бо гардиш ва истеъмоли ғайритиббии маводи мухаддир, инчунин, дар татбиқи барномаҳои байналмилалии зидди маводи мухаддир фаълони ширкат варзидан зарур аст.

Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир яке аз монеаҳои ҷиддӣ дар роҳи рушд мебошанд. Мубориза бо ин қувваи шарр ва ҷинояти муташаккили фаромилӣ аз рӯзҳои аввали пайдоиши он вазифаи ҷонии ҷомеаи ҷаҳонӣ аст. Аммо, ба ҳамаи ин нигоҳ накарда, таҳдид барои суботу амният, ки гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва ҷиноятҳои трансмиллӣ ба вучуд меоранд, кам нагардидааст. Хоҳишмандоне, ки аз ҳисоби

нашъамандон сарват чамъ намуданӣ ҳастанд, то ҳол кам нагардидаанд.

Дар баробари хавфи нашъамандии ҷомеа стратегияи ягонаи мубориза бо кочоқ ва гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ бояд тарҳрезӣ шавад. Дар самти мубориза бо наркотраффик истилоҳи «масири шимолӣ» бисёр такрор мешавад. Бо ин истилоҳ интиқоли маводи мухаддири Афғонистон тавассути ҳудуди кишварҳои Осиёи Марказиро дар назар доранд. Ин масир аз ҷониби нашъачаллобон пас аз барҳам хӯрдани ИҶШС бунёд гардидааст.

Дар маҷмӯъ, ба ҳайси кишварҳои истехсолкунандаи маводи мухаддир Бирма, Лаос, Тайланд бо унвони «сегонаи тиллоӣ» дар солҳои 1970-ум маъруф буданд, ки беш аз 67%-и умумии маводи мухаддирро истехсол мекарданд. То саршавии ҷанги Афғонистон истехсоли маводи мухаддир дар кишварҳои «Ҳилоли тиллоӣ» (Эрон, Афғонистон, Покистон) комилан ба бозорҳои дохилӣ нигаронида шуда будаанд ва истехсоли ҳероин тамоман вучуд надошт¹.

Аз миёнаҳои солҳои 90-ум нашъачаллобӣ дар ин кишварҳо ба яке аз навъҳои сердаромади тичорати ҷиноятӣ табдил ёфта, гурӯҳҳои зиёди муташаккили ҷиноиро фаро гирифт. Ҷаззобии нашъачаллобӣ дар он аст, ки талабот ба нашъа меафзояд ва бо харчи кам даромади зиёде ба даст меояд.

¹Казанцев А. Опиум для народов (Экспансия афганской наркомафии угрожает всему цивилизованному миру). Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: http://www.globoscope.ru/content/articles/1132/?sphrase_id=7367.

Ҳероини афғонӣ чунин масир дорад: ба Шарқ – Чин, ба Ғарб – тавассути Эрон ба Аврупо. Ин ду масир ба он сабаб мушкил аст, ки роҳбарияти Чин ва Эрон бар зидди нашъа муборизаи беамон мебаранд.

Барои трафики наркотикаи афғонӣ қариб даҳҳо самтҳои гуногун ба вуҷуд оварда шудааст ва яке аз онҳо аз шимол мегузарад, ки бо номи «Масири шимолӣ» машҳур аст. Мувофиқи маълумоти СММ аз 2/3 ҳиссаи маводи мухаддирӣ афғонӣ барои Осиёи Марказӣ аст¹.

Чунон ки маълум аст, афғони афғонӣ дар бозори ҷаҳонӣ хусусияти монополӣ касб кардааст. Майдонҳои кишти он дар Афғонистон ба масоҳати рекордӣ расидааст, ки 209 ҳазор ҳектарро ташкил медиҳад. Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ба манбаи асосии даромади гурӯҳҳои ҷинояткор, инчунин, террористону исёнгарон табдил ёфтааст. Ба таври дигар гӯем, фаъолияти ғайриқонунии бо маводи мухаддир алоқаманд ба хатари халқҳои минтақаҳои гуногуни олам мубаддал гардидааст. Мувофиқи маълумоти Раёсати СММ оид ба маводи мухаддир ва ҷинояткорӣ - UNODC, Афғонистон калонтарин сарчашмаи афғони мамнӯӣ (беш аз 90%) ба шумор меравад².

¹ Резюме доклада «Наркомания, преступность и мятежники (Транснациональная угроза афганского опиума) / Октябрь 2009 года / Издание Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности (UNODC).- 23 с.

²Ниг. ба: Всемирный доклад о наркотиках 2012 год. / Издание Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности (UNODC).Вена, 2012.- 153 с.

Афзоиши гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир барои бисёр кишварҳо, аз ҷумла барои давлатҳои Осиёи Марказӣ, таҳдиди доимиро ба вучуд меорад. Дар гузориши нави хадамоти зидди маводи мухаддири СММ ба чараёни интиқоли маводи мухаддир аз Афғонистон бо ҳудуди Осиёи Марказӣ, бо назардошти вазъияти геополитики ин кишварҳо, равшанӣ андохта мешавад. Дар ин ҳисобот усули интиқоли қочоқбарони ҳероин ва афюн аз Афғонистон (манбаи асосии истеҳсоли ин кишту кор) ба Русия (истеъмолкунандаи асосӣ) зикр гардидааст. Ҳамасола бо ин масир 90 тонна ҳероин – қариб чоряки тамоми миқдори ин маҳсулот, ки аз Афғонистон мебарояд, интиқол дода мешавад. Дар мавриде, ки ҳукумати кишварҳои минтақа камтар аз 3%-и онро дастгир мекунад¹.

Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳи ягонаи интиқоли маводи мухаддир аз масири шимолӣ нест. Маводи мухаддир (ҳероин ва афюн) тавассути тамоми кишварҳои ҳамсоия Афғонистон кашонида мешаванд, аммо як силсила омилҳо бар он мусоидат намудаанд, ки Тоҷикистон барои наркомафияи байналмилалӣ дар транзити маводи мухаддир ҷолиб бошад.

Аз гуфтаҳои боло чунин хулоса мешавад, ки нашъаҷаллобӣ, ҷинояти муташаккили фаромиллӣ, терроризми байналмилалӣ дар дурнамои кӯтоҳмуддат боз ҳам бешатр фаъол гардида, барои кишварҳои ҳамсоия

¹ Ниг. ба: Всемирный доклад о наркотиках 2012 год.

бо Афғонистон дар масири шимолӣ масъалаҳои нав ба навро ба вуҷуд меоранд.

Кишварҳое, ки дар роҳи масири шимолӣ қарор доранд, аз ғасби маводи мухаддир (наркоэкспансия) зарари ниҳоят калон мебинанд. Қомеаи ҷаҳонӣ хуб мефаҳмад, ки ҳеҷ як давлат дар танҳой ба хатари маводи мухаддир муқовимат нишон дода наметавонад. Ҳар як кишварро вобаста ба вазъияти ба вуқӯъомадаи маводи мухаддир лозим аст, ки дар сатҳи миллии сохтор ва шаклгирии гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва хусусиятҳои онро муайян намояд. Чунон ки маълум аст, нашъаҷаллобон (наркомафия) бо ҷиноятҳои муташаккил, экстремизм ва терроризм робитаи устувори сохтори ҷинои доранд, ки фаъолият, самаранокӣ ва устувори ин соҳаро таъмин менамоянд.

Рушди нашъаҷаллобӣ дар кишварҳои Осиёи Марказӣ аз бисёр ҷиҳат ба омилҳои қавмӣ ва ҳудудӣ алоқамандӣ доранд, ки ба пайдоиши силсилаи таъсири гурӯҳҳои ҷудоғонаи ҷиноятӣ асос гардидаанд. Савдои ғайриқонунии маводи мухаддир заминаи асосии таъмини молиявии гурӯҳҳои ҷиноятӣ муташаккил, ташкилотҳои террористӣ экстремистӣ, ҷонибҳои манфиатдорон дар бесуботии вазъ дар Осиёи Марказӣ ба шумор мераванд. Дар пайи бӯҳрони иҷтимоӣ иқтисодӣ ва афзоиши сатҳи камбизоатӣ дар ҳама гуна қомеа вазъият шиддатнок боқӣ мемонад.

Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ, суйиистифода аз онҳо яке аз

хатарҳои бузург барои рушди иқтисодӣ, сохти сиёсӣ ва амнияти миллии ҳама гуна кишвар аст.

Дар сурати паст шудани сатҳи зиндагӣ, бекорӣ ва фаноёбии арзишҳои ахлоқӣ қисме аз аъзои ҷомеа ба нашъамандӣ ва ҷиноятҳои вобаста ба маводи мухаддир даст мезананд.

Дар натиҷаи таҳлили таҷрибаи бисёрсолаи муборизаи кишварҳои гуногун бо нашъамандӣ ва гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ҷомеаи ҷаҳонӣ ба хулосае омад ва дар санадҳои СММ зикр намуд, ки мубориза бо ин зухурот дар ду самт бояд ба роҳ монда шавад:

- 1) Коҳиши талаботи ғайриқонунӣ ба маводи мухаддир;
- 2) Коҳиши пешниҳоди ғайриқонунии маводи мухаддир¹.

Дар асоси чунин раҳёфт фаҳмише меистад, ки нашъамандӣ, сӯйиистифода аз маводи мухаддир ва гардиши ғайрирасмии маводи мухаддир зухуроти ба ҳам алоқаманд ва ба ҳам вобаста мебошанд. Дар ин маврид лозим аст, ки натавон ба таносуби истехсол ва гардиши ғайриқонунӣ, муқаррар кардан ва ҷазо додани нафарони дар ин ҷиноят шарик, ошкор намудан ва таъбаоти нашъамандон, инчунин, дар баробари ҳамаи инҳо ҷалби маротибаи аввал ба истеъмол кардани гурӯҳҳои нав, пешгирӣ кардани содиршавии ҷиноят дар самти гардиши

¹ Ниг. ба: Всемирный доклад о наркотиках 2011 год (резюме) / Издание Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности (UNODC).– 14 с.

ғайриқонунии маводи мухаддир таваҷҷуҳ зоҳир карда шавад. Дар ниҳоят, пешгирии қонунвайронкунӣ хубтар ва беҳтар аз ошкор намудани ҷинойтҳои содиршуда ва аз нав тарбия намудани ҷинойткорон мебошад.

Бояд тазаққур дод, ки дар солҳои охир шумораи шаҳрвандони Афғонистон, ки мунтазам нашъа истеъмол мекунад, аз 53% - аз 150 ҳазор то 230 ҳазор ва истеъмолкунандаи ҳероин ба 140% - аз 50 ҳазор то 140 ҳазор афзудааст, ки дар ин бора гузориши Раёсати СММ оид ба нашъамандӣ ва ҷинойткорӣ - UNODC гувоҳӣ медиҳад. Мувофиқи маълумоти UNODC, қариб як миллион шаҳрвандони Афғонистон, аз сини 15 то 64 сола, аз нашъамандӣ азият мекашанд¹. Бисёре аз онҳо ҳангоми дар урдугоҳҳои Эрону Покистон гуреза будан ба истеъмоли маводи мухаддир даст задаанд.

Тавре дар сомонаи расмии Раёсати СММ оид ба мубориза бо нашъамандӣ ва ҷинойткорӣ оварда шудааст, шумораи нашъамандон дар Афғонистон аз шумораи умумичаҳонӣ ду баробар зиёд аст. Директори иҷроияи ин идора Антонио Марио Коста зикр намудааст, ки масъалаи нашъамандӣ дар Афғонистон ба мисли аксари кишварҳои аврупоӣ тезутунд аст. Бисёр аз шаҳрвандони Афғонистон аз афюн, ҳероин ва банг барин маводи мухаддир, инчунин, баъзе доруҳои бедардкунанда ва оромкунандаҳои (транквилизаторҳо) ба одат мубаддалшаванда вобастагӣ доранд².

¹ Ниг.: Ҳамон асар, ҳамон саҳифа.

² Ниг. ба: Официальный сайт Управления Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности (UNODC): <http://www.unodc.org>.

Тичорати ғайриқонунии маводи мухаддир бемории иҷтимоии замони муосир аст ва барои табобати он дарк кардан ва фаҳмидани тамоми ҷузъиёт ва мушкилоти мубориза бо ин зухурот зарур аст. Дар ин ҷода қабули қарор наметавонад якхела бошад, зеро дарёфти роҳи дуруст усули гуногунҷанбаро талаб мекунад. Дар ин маврид ба вучуд овардани тадқиқоти васеи вобаста ба масъалаҳои зерин мувофиқи мақсад доништа мешавад:

- талабот ба маводи мухаддир, сифат ва нархи он;
- робитаи маводи мухаддир бо ҷинояткорӣ ва терроризм;
- ҳаҷми воридоти маблағҳои байналмилалӣ, ки бо хариду фурӯши афюни афғонӣ алоқаманд аст;
- ҷинояткории муташаккили фаромиллӣ дар масири шимолӣ.

Барои паст кардани ҳавфи нашъамандшавии ҷомеаҳои Осиёи Марказӣ таҳияи чораҳои асоснокшуда барои ҳифзи саломатии шаҳрвандон ва таъмини беҳатарии кишварҳои минтақа зарур шуморида мешавад.

Дар ин ҷода бояд тавачҷуҳи махсус ба нашъачалобони бо гурӯҳҳои террористӣ ва экстремистӣ робитадошта, нафарони бо ҷиноятҳои фаромиллӣ алоқаманд ва ба нашъачалобони бо шахсони алоҳида, инчунин, ба гурӯҳҳои хурди ҷиноӣ робитадошта зоҳир карда шавад.

Дар мубориза бо ин вабо, пеш аз ҳама, омӯзиш ва ошкор кардани сабабҳои асосии бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир машғул будани нафарон ё гурӯҳи одамон зарур аст. Доманаи иқониятҳо ва

гурӯҳҳои ин одамон, инчунин, маҳаки асосии фаъолияти онҳо низ бояд муқаррар карда шавад. Танзими мафҳумҳо, моҳият, тамоюли рушди муносири ҷинойтҳои вобаста ба маводи муҳаддир ва таҳлили хусусиятҳои ҷинойтии он низ ба мақсад мувофиқи аст. Дар ҳама гуна ҷамъият нашъаҷаллобӣ аввал дар байни гурӯҳҳои хурди ҷинойтӣ пайдо шуда, баъдан пас аз фаъолияти густурда ба гурӯҳҳои калони ҷинойӣ табдил меёбад.

Муайян кардани масир ва ҳудуди ба сифати долони интиқоли маводи муҳаддир истифодашаванда, дар мисоли афюни афғонӣ, низ ба уҳдадорихои сохторҳои нашъаҷаллобӣ дохил мешаванд. Барои интиқол роҳҳои инкишофёфтаи фаросарҳадӣ ва фароминтақавии заминӣ, ҳавоӣ, обӣ, корвони суннатӣ ва роҳи пиёдагард истифода мешаванд. Қисме аз маводи муҳаддир, чунон ки таҷриба нишон медиҳад, дар масир боқӣ мемонанд, ки ин боиси ҷалб шудани мардуми маҳаллӣ ба фаъолияти ҷинойтии бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир алоқаманд мегардад.

Сохтори гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир (нашъаҷаллобии муосир) аз истехсол, интиқол ва фурӯши маводи муҳаддир ва психотропӣ иборат аст. Дар омӯзиши хусусияти иқтисоди ҷинойтӣ дақиқ муайян кардани доманаи он ғайриимкон аст.

Мувофиқи баҳогузориҳои Раёсати СММ оид ба маводи муҳаддир ва ҷинойткорӣ, ҳаҷми гардиши пули нашъаҷаллобии ҷаҳонӣ 300-600 миллиард доллари ИМА-ро ташкил медиҳад, ки ин баробар ба иқтисоди сеवуми ҷаҳонӣ буда, бо тиҷорати марбут ба газу нафти ҷаҳонӣ

баробар мебошад. Амалиёти ҷиноӣ бо маводи мухаддир аз 300 то 2000% Ҷоида меорад, ки онро барои созмонҳои ҷинояткори фаромилӣ хеле мувофиқ мегардонад¹. Дар сатҳи миллӣ дар байни гурӯҳҳои ҷиноятпешаи маҳаллӣ паҳн мешавад, ки мақсадашон гирифтани Ҷоида дар муддати кӯтоҳ аст. Тахмин мешавад, ки 70% воситаҳои молиявӣ, ки дар дасти гурӯҳҳои ҷинояткоранд, маҳз ба тӯфайли гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ба даст меояд.

Агар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ каналҳои асосии дарёфти воситаҳои молиявиро мебастан, нашъаҷаллобӣ то андозаи муайян ҷаззобияти худро аз даст меод. Вале даромади калони нашъаҷаллобиро, ки миллиардҳо долларро ташкил медиҳанд, «дар хона пинҳон карда» намешавад. Бастании каналҳо мушкил аст, зеро усули ба қисаи ҷап задани пулҳо хеле зиёд мавҷуд аст ва нерӯҳои ниҳоят зиёде аз паси ин даромад зиндагӣ мекунанд.

Аз рӯйи гуфтаҳои боло метавон хулоса намуд, ки ба сохтори нашъаҷаллобӣ лашкари азими ёварон ва коршиносон хизмат мекунанд, ки вазифаашон ба дом афтонидани адвокатҳо, мушовирони молиявӣ, маклерҳои биржавӣ, мутахассисон оид ба маблағгузорӣ, агентҳо оид ба ғуруши амволи ғайриманқул, бахусус, хизматчиёни бонкӣ ва соҳибони муассисаҳои на ҷандон калони молиявӣ аст, ки бо мақсади пурратар намудани сафҳои

¹Ниг. ба: Всемирный доклад о наркотиках 2012 год. / Издание Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности (UNODC). – Вена, 2012.– 153 с.

худ истифода менамоянд. Волиёни гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир амният, молия ва хизматрасонии бонкиро таъмин менамоянд, фоидаҳои бадастомадаро чамъ мекунанд ва онҳоро ба соҳаҳои қонунии иқтисод аз нав маблағгузорӣ менамоянд.

Зикр намудан лозим аст, ки мусоидат ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир (нашъачаллобӣ) ё ихтиёрӣ ё ба зӯрӣ амалӣ карда мешавад. Барои расидан ба ҳадафҳои нопоки худ нашъачаллобон воситаҳои ниҳоят зиёд доранд. Бештар зархаридӣ, фишор, таҳдид, шантаж, бухтон, ва ниҳоят террор истифода карда мешавад. Ин усулҳо қариб ҳамеша ба онҳо имкон медиҳад, ки ба сохтори худ мансабдорони обрӯманд ё ходимони бахши хусусиро гоҳ аз рӯйи хоҳиш, гоҳ бо роҳи зӯрӣ ҷалб намоянд.

Тиҷорати ғайриқонунии маводи мухаддир, бо гардиши қариб баробари 8%-и савдои ҷаҳонӣ, фоидаҳои ниҳоят азим медиҳад, ки, бешубҳа, наркосиндикати фаромиллӣ дар фаъолияти ҷиноии худ аз силоҳҳои аз ҳама замонавӣ, низомҳои таҷҳизоти электронӣ ва усули навтарини таъмини амният истифода мебаранд.

Ҳамасола нашъачаллобон аз тамоми минтақаҳои дунё қарбӣ 100 ҳазор яроқ мехаранд; қариб 500 майдони парвозу нишастии махфӣ, қариб ҳамин миқдор дастгоҳҳои парвози аз ҷониби наркосиндикатҳо истифодашаванда ошкор карда, ҳангоми парвоз боздошт ва мусодира карда мешаванд¹.

¹Материалы научно-практической конференции «Федеральный закон «О наркотических средствах психотропных веществах» и актуальные проблемы

Сохтори гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ ниҳоят гуногунҷанба мебошад. Тавсифи он аз рӯйи чандин паҳлу бояд сурат бигирад, яъне намуди маводи муҳаддир, истеҳсоли пахш, фурӯш, масири асосӣ ва усули дастрасии он мебошад. Бояд ба назар гирифт, ки нашъачаллобон хислати махсус доранд. Ба ҳамаи чораҳои аз ҷониби мақомоти ҳифзи ҳуқуқ андешанда нигоҳ накарда, пайваста бозорҳо ва самтҳои нав меёбанд. Имрӯз нашъачаллобӣ худро ҳамчун сохтори ба худ бовардошта нишон дода, беамон амал мекунад. Доманаи фаромиллии фаъолияти ҷиной ба гурӯҳҳои муташаккили ҷиной имкон медиҳад, ки аз воситаҳои техниकीи навтарин, аз қабилӣ робитаҳои босуръат ва амни таҷҳизоти аудиоӣ ва видеоӣ, истифодаи шабакаи умумичаҳони Интернет барои бастанӣ шартномаҳои бербита ё ташвиқи маҳсулоти муҳаддирдошта истифода намоянд.

Ба ғайр аз ин, истифодаи МЭҲ-и ба шабакаҳои электронии байналмилалӣ бонкӣ пайваст, ки барои дар миқёси байналмилалӣ паҳн намудани ҷараёни расмигардонии даромадҳои ҷиной ба онҳо хос аст. (Ба масъалаи мазкур тавачҷуҳи вижа дар гузориши Кумитаи махсуси ҳайати пурраи сессияи махсуси Ассамблеяи умумӣ, ки ба мавзӯи кӯшишҳои якҷоя дар мубориза бо масъалаи маводи муҳаддир бо унвони «Нақшаи амалӣ барои мубориза бо тайёр намудан ва гардиши стимуляторҳои қатори амфетаминҳо ва прекурсорҳои

противодействия незаконному обороту наркотиков». – Москва: «Юрайт», 1998. – С. 18.

онҳо, инчунин бо сӯйиистиғода аз ин мавод» бахшида шудааст»¹).

Чунонки дар боло ҳам таъкид шуда буд, аз рӯйи арзёбии СММ, ҳамасола дар ҷаҳон даромади расмишуда аз натиҷаи харидуфурӯши маводи мухаддир (ба кисаи чап рафта) 300-600 млрд доллари ИМА-ро ташкил медиҳад².

Доманаи байналмилалии гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ва ҷалби ҳар чӣ бештари кишварҳо ба шабакаи ҷаҳонии масирҳои интиқоли ғайриқонунии онҳо дигар имкон намедиҳад, ки дар шароити имрӯза байни кишварҳои истеҳсолкунанда ва истеъмолкунандаи маводи мухаддир сарҳад гузошта шавад.

Албатта, робитаи дутарафаи парвариши кӯкнор ва мустаҳкамшавии иқтидори ҳарбии ҷангиён мавҷуд аст, зеро толибони афғонӣ парвариш ва маблағгузории кӯкнорро дастгирӣ мекунанд. Иқтидори коркарди ашёи хом ва интиқоли маҳсулоти тайёрро низ таъмин менамоянд. Вилоятҳои, ки кӯкнор мепарваранд, таҳти назорати ҷангиёни Толибон қарор доранд. Қисми асосии даромад аз маводи мухаддир аз ҷониби онҳо аз худ карда мешавад, зеро ба онҳо маблағ барои пардохти нафақаи зархаридон, харидани аслиҳа, нақлиёт ва боркашҳои сабук зарур аст.

Ба ин тариқ, афюн барои афзоиши иқтидори ҳарбии ҷангиёни Толибон мусоидат намуда, дар навбати худ,

¹Генеральная Ассамблея, официальные отчеты, XX специальная сессия, дополнение № 2 (A/S- 20/11). ООН. Нью-Йорк, 1998. п. 10 d.

²Проблема организованной преступности в Канаде // Сигнальная информация ГИЦ МВД России, 1999. – № 5. – С. 4.

чангиён ба деҳқонону мардуми одӣ иҷозат медиҳанд, ки бархилофи қонун онҳо ба парвариши афюн машғул шаванд, ки дар Афғонистон манъ аст.

Ба назари Антонио Мария Коста¹, директори иҷроияи Раёсати СММ оид ба маводи муҳаддир ва ҷинояткорӣ сабаби паҳншавии ғайриинтизори ҳероини афғонӣ дар даҳсолаи охир дар тамоми ҷаҳон сарҳадҳои идоранашаванда ё душворназорат байни давлатҳои ҳамсарҳад мебошад.

Бинобар ин, мувофиқи баъзе арзёбиҳо, нашъачаллобӣ дар миқёси ҷаҳонӣ ба чандин миллиард доллари амрикоӣ мерасад. Ба ин маблағҳо яроқу аслиҳаи беадад ва ҳатто сараварони ҳизбҳо ва гурӯҳҳои гуногунро харидан мумкин аст. Мутассифона, чунин ҳолат дар Афғонистон ба назар мерасад, ки боиси ташвиш мебошад.

Дар арзёбии вазъи имрӯзаи гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир дар Осиёи Марказӣ ва таъсири он ба низоми таъмини амнияти минтақавӣ масъалаҳо ва мушкилиҳои зиёде ба назар мерасад. Дар ин ҷода муҳим аст, ки мавқеи ягона ва ҳамоҳангшудаи кулли кишварҳои Осиёи Марказӣ таҳия шавад, зеро танҳо дар ин ҳолат имкони муборизаи муваффақ бо ин падидаи номатлуб пайдо мегардад.

Бинобар ин, мулоҳизаҳои зерин барои беҳтар гаштани сатҳи муқовимат бо гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ пешниҳод мешавад:

¹ Коста А.М. «С наркоторговлей должен бороться Афганистан, а не НАТО». Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: http://www.narkotiki.ru/5_6788.htm.

Якум, таҳдидҳо ба амнияти миллии кишварҳои минтақа хусусияти умумӣ дорад, зеро дар сурати густариш ёфтани дар як давлат имкони таъсири манфири дар кишвари дигар ба вучуд меорад. Аз ин рӯ, бо дарки ин масъала мувофиқи мақсад аст, ки аз ҷониби сохторҳои ваколатдор номгуӣ таҳдидҳои воқеӣ ва эҳтимоли таҳия шуда, барои муборизаи ҷиддӣ барномаи ҳамоҳангшуда рӯи даст гирифта шавад.

Дувум, яке аз унсурҳои муқовимати ҷиддӣ бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ба вучуд овардани фазои боварӣ ва эътимод дар сатҳи минтақаи Осиёи Марказӣ мебошад. Чунин ҳолат имкон медиҳад, ки дар якҷоягӣ қулли масоили вобаста ба таъмини суботи амният ҳалли худро ёбанд.

Севум, бо назардошти вусъат пайдо намудани кишти қўкнор дар Афғонистон ва интиқоли он тариқи масири шимол омили бесуботӣ ва низоъбарангез дар Осиёи Марказӣ ба таври ҷиддӣ зухур менамояд. Зеро барои наркомафия манфиатҳои молии он аз ҳама авлотар аст ва тижорати маводи мухаддир дар минтақае рушд менамояд, ки дар он ҷо суботи сиёсӣ ва амнияти сартосарӣ набошад. Аз ин рӯ, яке аз рақибони ҷиддии давлатҳои минтақа гурӯҳҳои муташаккили ҷиноии ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дастдошта шинохта мешаванд. Дар сурати пешгирӣ накардан ва таҳияи стратегияи ягонаи давлатҳои Осиёи Марказӣ дар мубориза бо ин падидаи номатлуб ин минтақа зарфияти рушдбандаи худро аз даст дода, ба маҷмӯаи масъалаҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва сиёсӣ амниятӣ рӯ ба рӯ мегардад,

ки дар раванди таҳкими давлатдорӣ соҳибхӯтиёр зарбаи шадид ворид хоҳад сохт.

Дар дурнамои миёнмуддат ва дарозмуддат давлатҳои Осиёи Марказӣ ба ҳам вобастагии ҷиддӣ пайдо менамоянд, аз ин рӯ, рушди соҳаҳои мухталифи иқтисод ва иҷтимоӣ, аз он ҷумла ташаккули инфрасохтори муосири иртиботӣ, метавонад барои кулли давлатҳои минтақа судовар бошад. Бинобар ин, рушди омили инсонӣ ва истифодаи ҳамаҷонибаи захираҳои инсонӣ барои эмин мондани минтақа аз падидаҳои муосири номатлуби раванди ҷаҳонишавӣ зарур доништа мешавад. Дар ин ҷода андишидани чораҳои зарурӣ барои пешгирии гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир метавонад барои минтақа ба нуктаи ваҳдат мубаддал гардад.

Муборизаи ҷомеаи ҷаҳонӣ бо гардиши ғайриқонунии муҳаддирот ҳамчун манбаи асосии маблағгузори терроризми байналмилалӣ

Тавре аз суҳанронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Иҷлосияи байналмилалӣ мубориза бо терроризм дар таърихи 25 июни соли 2011 дар Ҷумҳурии исломии Эрон бармеояд, маводи муҳаддир ва терроризми байналмилалӣ ба ҳам иртиботи амиқ доранд. Сарвари давлат дар суҳанронии худ таъкид намуд, ки «вақтҳои охир раванди устувори ба ҳам пайвастанӣ терроризм бо шаклҳои мухталифи ҷинойтҳои фаромиллӣ – гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва қочоқи

аслиҳа, хариду фурӯши одамон, зархаридӣ ва муҳочирати ғайриқонунӣ ба назар мерасад. Дар ин радиф хатарноктарин навъи дигари ҷиноят қочоқи маводи муҳаддир шудааст, ки тибқи маълумоти сершумор, яке аз манбаъҳои асосии бо маблағ таъмин намудани амалиёти террористӣ гаштааст. Муборизаи қотеъ бар зидди ин падида мисли терроризм иқдомиоти дастаҷамъонаи ҷомеаи ҷаҳониро тақозо мекунад ва ба таҳияву татбиқи концепсияи ягонаи мубориза алайҳи он ниёз дорад»¹.

Имрӯзҳо дар ҷомеаи ҷаҳонӣ гумони ғолиб он аст, ки гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир, моддаҳои психотропӣ, ҷиноятҳои муташаккил, экстремизм ва терроризм боиси хатари ҷиддӣ барои суботи сиёсӣ ва рушди иҷтимоию иқтисодии ҳамаи кишварҳо ба шумор мераванд. Бо назардошти ин дар дунё созмонҳои зиёди байналмилалӣ, минтақавӣ ва миллий таъсис ёфтаанд, ки вазифаашон назорату мамониат ба гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва ҷиноят аст. Созмонҳои мазкур вазъияти баамаломадаро дар ҳамаи сатҳҳо омӯзиш, таҳлил ва баҳогузори намуда, дар асоси он рушди вазъиятро пешбинӣ мекунанд. Дар доираи стратегияҳо, барномаҳо ва лоиҳаҳо созмонҳои мазкур нақшаю ҳадафҳои худро оид ба ошкор, пешгирии ва мамониат ба гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ба роҳ мемонанд.

¹ Ниг. ба: Суханронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар Иҷлосияи байналмилалӣ мубориза бо терроризм / 25 июни соли 2011 / Ҷумҳурии исломии Эрон / Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: <http://www.president.tj/node/516>.

Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир масъалаи аз нигоҳи миқёс, оқибат ва сӯйиистифода ниҳоят мураккаб мебошад. Суръати таҳдид ва паҳншавии он водор менамояд, ки дастрасӣ ба маводи мухаддир маҳдуд карда шавад. Аммо равишу усулҳои мавҷудаи пешгирии то ҳол камтаъсир баҳогузори мешаванд.

Аз таҳлили таълифоти илмӣ бармеояд, ки аз соли 1912 то имрӯз масъалаи гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дар сатҳи байналмилалӣ ба таври васеъ баррасӣ гардидааст. Қарорҳои доир ба ин масъала қабулшуда дар санадҳои сершумори байналмилалӣ инъикос ёфтаанд. Дар онҳо тавачҷуҳи асосӣ ба зарурати ташкили шабакаи маъмурии назорат аз болои паҳншавии маводи мухаддир равона шудаанд. Вазифаи аввалиндараҷа дар доираи ин назорат аз танзими пешниҳод ва ҳаракати маводи мухаддир бо мақсади маҳдуд сохтани истеҳсол, воридот ва содироти ҳаҷми он барои истифода дар соҳаи қонунии тандурустӣ ва илмӣ иборат мебошад.

Тавре нишондиҳандаҳои омории паҳншавии маводи мухаддир ва моддаҳои психотропӣ гувоҳӣ медиҳанд, суръати имрӯза ва ҳаҷми онҳо дар оянда барои солимии аҳоли таҳдиди ҷиддӣ меофарад. Ҷамчунин, зарфияти иқтисодиро фалаҷ месозад, ба вазъи демографӣ ва тартиботи ҳуқуқӣ дар кишвар таъсири манфӣ мерасонад. Истеъмоли маводи мухаддир ба наслҳои оянда таъсири бад дошта, солимии қобилияти ҷисмонӣ, равонӣ ва ахлоқии аҳли ҷомеаро вайрон намуда, зарфияти афзоиши насли онро паст мекунад. Ҷамчунин, истеъмомлқунандагони маводи мухаддир худро аз ҷомеа

дур мекашанд ва дар натиҷа, бархе аз онҳо аз доираи фаъолиятҳои ҷамъиятӣ берун монда, ба маргиналҳо (дар аърофмондагон) мубаддал мешаванд. Чунин гурӯҳи одамон бо назар ва мавқеи сиёсӣ, иқтисодӣ ва ақидатии худ аз аксарияти аҳолии кишвар фарқ намуда, бештар хусусияти ақалиятро пайдо мекунанд. Нафарони мазкур меъёрҳои қабулшудаи иштирок дар ҳаёти сиёсиву ҷамъиятиро инкор менамоянд, ки он ба субот ва рушди устувори он таъсири манфӣ мерасонад. Ҳамаи ин бевосита ба иқтисоди кишвар, тарзи зиндагӣ, генофонди миллат, қобилияти мудофиавии давлат низ таъсир мерасонад.

Гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир яке аз сарчашмаҳои асосии маблағгузорию фаъолияти ҷиноятҳои муташаккили фаромиллӣ, сепаратизм, экстремизм ва терроризм мебошад. Хавфи асосӣ дар он аст, ки нашъаҷаллобӣ яке аз даромадҳои асосии ҷиноятҳои муташаккилро ташкил дода, бо терроризми байналмилалӣ иртиботи қавӣ дорад. Имрӯз гардиши маводи муҳаддир бо фоидаи мушаххас маҳдуд намешавад. Корчаллонҳои ин гуна тичорати сердаромад барои соҳиб шудан ба ҳокимият низ мубориза мебаранд. Нашъаҷаллобон бо овардани бадбахтӣ ба сари миллионҳо оилаҳо ва бо дастгирию суйиистифода аз ин кулфатҳо зиндагӣ мекунанд. Ин пулҳои оғуштаи хун сарчашмаи мусибатҳои бешумор, муноқишаҳои миллӣ, амалҳои террористӣ ва боиси ҳазорҳо ҳазор марги шахрвандони кишварҳои гуногуни дунё мегарданд.

Мувофиқи маълумоти дар гузориши Умумичаҳони вазъи маводи муҳаддири Раёсати СММ оид ба маводи муҳаддир ва ҷинойткорӣ нашр шуда, ҳамасола аз Афғонистон қариб 900 тонна афюн ва 375 тонна ҳероин интиқол дода мешавад ва ҳар як даҳумин нафар афғонистонӣ бо истеҳсоли маводи муҳаддир машғул аст. Афғонистон маркази азимтарини истеҳсоли афюн ва ҳероин гаштааст ва ҳоло 90% маводи муҳаддири дунё ба Афғонистон рост меояд¹.

Таҳдидҳое, ки аз истеҳсоли маводи муҳаддир сар мезананд, кишварҳои зиёди дунёро водор намуд, ки дар бораи ҷинойтҳои бо маводи муҳаддир алоқаманд чораҳои шадид андешанд. Бахусус, кишварҳое, ки дар роҳи интиқоли маводи муҳаддир қарор доранд ва бо кишварҳои истеҳсолкунандаи маводи муҳаддир сарҳади тӯлонӣ доранд, рӯз то рӯз муқовиматро бо нашъамандии аҳоли сатхтар мегардонанд. Маҳз кишварҳои ҳамсарҳад, дар навбати аввал, бозори фурӯши маводи муҳаддир мебошанд. Қонунгузориҳои ҷинойти як қатор кишварҳо бо дараҷаи муқаррар кардани ҷазо барои истеъмолчи маводи муҳаддир аз ҳам фарқ мекунанд. Дар баъзеи онҳо муҳлат ва тарзи ҷазо ниҳоят вазнин, яъне аз тӯлонитарин соли ҳабс то ҷазои олий – ҳабси якумра ё қатл пешбинӣ шудааст.

Тавре маълум аст, қитъаи Осиё чун анъана субъекти нашъачаллобӣ ва манбаи арзони ашӯи хоми маводи

¹Муфассал ниг. ба: Всемирный доклад о наркотиках 2012 год / Издание Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности (UNODC). – Вена, 2012. – 153 с.

мухаддир арзёбӣ мешавад. Кишвархое, аз қабилӣ «Сегӯшаи тиллоӣ» (Бирма, Лаос, Тайланд) ва «Ҳилоли тиллоӣ» (Эрон, Афғонистон, Покистон)¹ дар ин ҷода пешсаф ҳастанд.

Кӯшишҳои кишварҳои осӣёӣ барои баромадан аз таъсири нашъаҷаллобон, ки фаъолиятшон бо ҷиноӣ кардани тамоми паҳлӯҳои ҳаёти иҷтимоӣю иқтисодӣю ҷомеа дар кишварҳои ҷудоғона алоқамандӣ дорад, истифодаи ҷораҳои ҳуқуқӣю ҷиноиро ҷамъ мекунад. Ҳукумати ҷунин кишварҳо ба гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир аз саҳттарин воситаҳо истифода мебаранд. Қонунгузориӣ мамлакатҳои мазкур нисбат ба паҳнкунадағони маводи мухаддир ҷазои шадидро пешбинӣ менамоянд. Аз ҷумла, дар Арабистони Саудӣ, Аморати Араб, Ироқ (буридани сар), ИМА (вобаста ба штатҳо курсии электрикӣ ё инъексияи марғовар), Миср, Эрон, Ҷопон, Иордания, Покистон, Сингапур (ба дор кашидан), Чин, Гватемала, Филиппин, Тайланд, Малайзия, Сингапур, Бангладеш, Нигерия, Сомалӣ, Тайван, Ветнам, Лаос, Кореяи Шимоӣ, Зимбабве, Шри-Ланка, Миср (ҳукми паррон) таҷриба мешавад².

Роҳи маводи мухаддири афғонӣ ба Шарқ – ба Чин ва ба Ғарб – ба воситаи Эрон бо он мураккаб аст, ки роҳбарияти Чин ва Эрон ба муқобили гардиши

¹Проблема организованной преступности в Канаде // Сигнальная информация ГИЦ МВД России. – №5. – 1999. – С. 4.

² Муфассал ниг. ба: Журнал «Мир и Политика. – №11 (74), 2012; Иванов С. Иран на переднем крае борьбы с наркотрафиком. Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: http://www.iran.ru/news/analytics/84834/Iran_na_prednem_krae_borby_s_narkotrafikom.

ғайриқонуни маводи мухаддир дар қаламрави худ муқовимати ниҳоят шадид нишон медиҳанд.

Эрон бо Афғонистон ба дарозии бештар аз 936 км сарҳади умумӣ дорад. Барои муқовимат ба чараёни маводи мухаддири афғонӣ Ҳукумати Эрон дар сарҳади миёни ду кишвар солҳои охир беш аз ҳазор кормандни мақомоти амният ва дигар мақомоти кишварро сафарбар намуда, иншооти мухташами сарҳадӣ бино намудааст. Беш аз 700 км хандак қанда шуда, дар тӯли сарҳад иншооти мудофиавии дурудароз, аз қабилӣ иншооти муҳосиракунандаи симхор, деворҳои бетонӣ ва дидбонгоҳҳо бунёд ёфтааст¹.

Чораҳои андешидашуда имкон доданд, ки интиқоли афғонӣ афғонӣ ба воситаи ҳудуди Эрон ба маротиб кам шавад. Қонунгузориҳои ҷиноии Ҷумҳурии Ислонии Эрон (Қонуни ҶИЭ дар бораи ҷазоҳои ислонии ҷиноят, моддаи 4), Қонун «Дар бораи мубориза бо истеъмоли маводи мухаддир» (Қонуни зидди маводи мухаддир, соли 1989) барои ҷиноят дар соҳаи гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир ҷазои ҷиноӣ дар шакли маҳрумсозӣ аз озодӣ ба муҳлати тӯлонӣ ва ҷарима пешбинӣ менамояд. Ҳуққи қатл барои нигоҳдории 30 грамм ҳероин ё 5 кг афғон пешбинӣ шудааст².

Дар Ҷумҳурии мардумии Чин ҷавобгарии ниҳоят саҳти ҷиноӣ барои гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дар асоси моддаи 347 Кодекси ҷиноии ҶМЧ, ки дар сессияи Умумичинии намоёндагони мардумӣ дар

¹ Ниг.:Иванов С. Асари мазкур.

² Асари мазкур.

таърихи 14 марти соли 1997 қабул шудааст, пешбинӣ мегардад. Дар қонуни мазкур оварда шудааст, ки барои қочоқ, фуруш ва тайёр кардани 1 кг афюн ё 50 грамм ҳероин ҳукми қатл бароварда мешавад¹.

Кодекси ҷиноии Туркия барои гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ҷавобгарии ҷиноӣ пешбинӣ менамояд (моддаи 403). Масалан, дар қ.1. ин модда оид ба 20 соли ҳабс ва барои ҳар як грамм ҳероини мусодиракардашуда 500 ҳазор лир ҷарима сухан меравад.

Аз 1 январи соли 2013 бо мақсади вазнинтар кардани ҷавобгарии ҷиноӣ барои гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир дар моддаи 228.1 Кодекси ҷиноии Федератсияи Русия тағйирот ворид карда шуд. Мувофиқи ин тағйирот судҳо имкон пайдо мекунамд, ки барои истехсол, фуруш ва гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва моддаҳои психотропӣ дар ҳаҷми махсусан зиёд, инчунин, қочоқи онҳо, ҳамчунин, прекурсорҳои онҳо (маводе, ки барои истехсол, тайёр ё коркарди маводи муҳаддир истифода мешаванд) ҷазо муқаррар намоянд.

Аммо дар гузаштаи на он қадар дур вазъият комилан дигаргуна буд. Самти шимолӣ (масири шимолӣ содироти афюни афюнӣ ба воситаи ҳудуди кишаврҳои Осиёи Миёна (Тоҷикистон, Ўзбекистон, Қирғизистон, Туркменистон, Қазоқистон) ба Русия ва Аврупо пас аз инқирози Иттиҳоди Шӯравӣ, вақте ки ҳифзи сарҳади

¹ Ниг. ба: Аҳметшин Х.М., Аҳметшин Н.Х., Петухов А.А. Современное уголовное законодательство КНР. Уголовный кодекс КНР.– Москва, 2000; Диченко А.А., Колесников К.А. Антинаркотический закон Китайской Народной Республики.– 2011. – С. 55-58.

чанубии давлатҳои нави мустақил бо сабабҳои айнӣ суст шуд, барои нашъаҷаллобон афзалиятнок гардид. Ба ғайр аз ин чораҳои самарабахши гирифтани пеши роҳи интиқоли маводи мухаддир бо масирҳои шимолию шарқӣ андешида мешаванд. Қариб даҳҳо самтҳои асосии интиқоли маводи мухаддири истеҳсоли Афғонистон ҳоло баста шудааст. Аз се ду ҳиссаи ҳаҷми умумии «содирот»-и афғони афғонӣ барои самти Осиёи Марказӣ аст.

Андешае, ки хатари афғон ва ҳероиини афғонӣ танҳо ба он кишварҳои дахл дорад, ки бозори асосии хариду фурӯш онҳо мебошанд, комилан ғалат аст, зеро таҷрибаи ҷаҳонӣ акси онро нишон медиҳад. Зарари азим ба он кишварҳои низ мерасад, ки маводи мухаддир дар он ҷо истеҳсолу коркард мешавад ва роҳи нашъаҷаллобон аз ҳудуди онҳо мегузарад. Аҳоли дар ин кишварҳо ба ҷараёни истеъмоли маводи мухаддир кашида мешавад, гузашта аз ин, нашъамандшавии аҳоли дар ин кишварҳо нисбат ба кишварҳои мақсуд бештар мегардад. Ин падида бо ҳуди махсусиятҳои фановарии нашъаҷаллобии ҷинойтӣ алоқаманд аст. Гурӯҳҳои ҷиноии муташаккили фаромиллӣ барои ташкили бозорҳои махсуси хизматрасонӣ – пешниҳоди барзиёд аз ҷониби ихтиёриёни потенциалӣ – омодаанд, то озодӣ ва ҳаёти худро ба хотири гузаронидани миқдори зиёди маводи мухаддир қурбон созанд.

Таҷрибаи як қатор кишварҳои хориҷӣ нишон медиҳад, ки тағйир додани қонунгузорӣ ба ҷониби вазнинтар гардонидани ҷазо (ҳабси якумрӣ, истифодаи ҷаримаҳои калон ва мусодираи амвол) боиси якбора кам

шудани миқдори ҳабсшудагон бо ҷурми нашъачаллобӣ гардидааст. Инчунин, низоми ҷазоро нисбат ба соҳибони иншооте, ки маводи мухаддир дар он ҷо хариду фурӯш мешавад, бояд тағйир дод.

Гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир, ки бо ҷиноятҳои фаромиллии муташаккил, экстремизм, терроризм, фурӯши аслиҳа ва одамон алоқаманд аст, идома дорад. Ҷораҳои андешидашаванда барои муқовимат ё кам кардани хатари нашъачаллобӣ нокифояанд. Тадқиқоти илмии зиёд доир ба ин масъала гузаронида шудаанд ва имрӯз низ гузаронида мешаванд, бар зидди истехсоли маводи нашъаовар ва ҷиноятҳои ба он алоқаманд усули нави мубориза таҳия гардида истодааст.

Таҳлили рушди вазъияти гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир гувоҳи он аст, ки дар ин соҳа ҳанӯз бисёр масъалаҳо омӯзиш ва ошкор нагардидаанд. Ба ғайр аз ин, сохтор, маҳаки асосӣ ва категорияҳои асосии нашъачаллобии ғайриқонунӣ дар сатҳи миллий ва байналмилалӣ муайян нашудаанд.

Имрӯз омезиши терроризми байналмилалӣ ва ҷиноятҳои умумию муташаккил ба мушоҳида мерасанд. Аз солҳои 60-80-уми асри XX дар терроризм ҳар чӣ бештар ҷиноятҳои роҳ меёбанд, ки ҳамчун ҷинояти умумӣ (дуздӣ бонкҳо, мағозаҳо, гаравгонгириҳо бо мақсади гирифтани пул, иштирок дар тичорати маводи мухаддир, харидуфурӯши яроқу аслиҳа) ташреҳ меёбанд. Робитаи созмонҳои ҷиноятӣ бо гурӯҳҳои террористӣ, ки зӯрварии оммавиरो бо мақсадҳои сиёсӣ истифода

мекунанд, бештар ривоч меёбанд. Ин ҳолат ба боз ҳам васеътар гардидани имкониятҳои молиявӣ, моддӣ ва ғайраи гурӯҳҳои террористӣ мегарданд ва бо ин роҳ зерсохторҳои гурӯҳҳои террористиро пурқувват месозад¹.

Омезиши терроризм бо навъҳои махсуси ҷиноятҳои муташаккил, ба мисли харидуфурӯши яроқу аслиҳа ва нашъачаллобии фаромиллӣ ба хавфноктарин зухуроти имрӯз табдил меёбад. Истифодаи даромад аз нашъачаллобӣ барои дастрас кардани аслиҳа ва таҷҳизоти ҷангӣ барои ташкили муноқишаҳои маҳалӣ ва минтақавӣ, ҳамчунин, паҳншавии фаъолияти имконпазири гурӯҳҳои террористӣ дар тамоми дунё мегардад. Асоси ҳамкориҳои терроризми байналмилалӣ ва ҷиноятҳои умумӣ ва муташаккил даромадҳои калон аз фаъолияти нашъачаллобӣ аст. Дар мавридҳои ҷудогона ин пулҳо ҳамчун сарчашмаи асосии тақвияти молиявии гурӯҳҳои террористӣ истифода мешаванд. Масалан, исёнкорони шакли гуногун, ки усули террористиро истифода мебаранд, истехсол ва савдои маводи муҳаддирро ҳамчун манбаи асосии даромад истифода мебаранд².

Мафҳуми «Ҷиноятҳои муташаккили байналмилалӣ» (ба англисӣ «*international organized crime*», *ИОС*) (бо шинос буданаш) мафҳуми хеле мураккаб мебошад. Шарҳи гуногуни он (мувофиқи хусусиятҳои гуногун), аз

¹ Егоров К.Ю. Политическое обеспечение борьбы с международным терроризмом как глобальной угрозой безопасности российского государства и общества Автореф. дисс. канд. полит. наук.– Москва, 2009. – 24с.

²Ниг. ба: Мелихов В.Г. Наркобизнес и терроризм: точки соприкосновения // Политический журнал.– 2004.– №22.– С.1 4-19.

ҷумла: мавҷудияти сохтори табақабандишуда, тақсими нақшҳо ва ҷалби доимӣ ба тижорати ғайрирасмӣ ё нимарасмӣ мавҷуд аст. Дар баъзе мавридҳо ҷинойтҳои муташаккилро ба сифати дар як маврид доштани фаъолияти қонунӣ ва айни замон ғайриқонунӣ шарҳ додан мумкин аст.

Терроризм ва нарқобизнес бо ҷинойтҳои муташаккили фаромиллӣ, гардиши ғайриқонунии аслиҳа, экстремизми сиёсӣю динӣ ва муҳочирати ғайрирасмӣ робитаи устувор доранд. Ҳамаи онҳо қисмҳои як низоми ҷиноии васеъ буда, аз рӯи таъсиррасонӣ ба ҷомае, яъне ҳам терроризм ва ҳам хатари маводи муҳаддир қариб баробарвазанд. Аз ин рӯ, созмонҳои байналмилалӣ дар мубориза бо ин падидаҳои номатлуб таваҷҷуҳи махсус равона месозанд.

Нақши маводи муҳаддир дар ҳаёти ҷамъиятӣ ва, ҳамчунин, аҳамияти терроризм ба ҳайси шакли таъсири сиёсӣ бо гузашти вақтҳо дигар шуда, ба ҳам алоқамандии бештар пайдо намудааст. Хавфи асосӣ боз дар он аст, ки дар ҳар ҷо, ки муноқишаҳои мусаллаҳона бо гурӯҳҳои исёнгарон мегузаранд, давлат наметавонад ба тижорати маводи муҳаддир муқовимат кунад.

Терроризм аз лаҳзаи оғози худ бо маводи муҳаддир ҳамроҳӣ мекунад. Ба сифати мисол метавон ҳашишиҳо (дар гардиши васеъи байналмилалӣ бо номи «*ассасинҳо*» маъруф аст. Дар равияи мазкур ҳашиш барои тайёр кардани қотилон истифода мешуд) ва фаъолони инқилоби Фаронса, яъне фаъолони террори яқобиниҳо ва гарилеросҳои чапро дар Амрикои Лотинӣ, ки дар деҳот барои бурдан

ба ИМА коку парвариш мекарданд, ба хотир овардан мумкин аст.

Давраи рушди терроризми муосир ба фаъолияти Хуан Карлос Маригелли (1911-1969), ходими ҷамъиятию сиёсӣ, сарвари ҳизби коммунистии Бразилия то соли 1967 ва нависанда алоқамандӣ дорад. Маҳз ӯ, ки аз ҳаракати расмии чапи Амрикои Лотинӣ ба ғазаб омада ва 8 сол дар ҳабс буд, аслҳои имрӯзаи ҳаракатҳои террористии муосирро таҳия кардааст.

Дар тезиси машҳури ӯ - «одамон - пул - нақлиёт - яроқ» ба даст овардани фоида бо ташкили бахшҳо бо роҳи дуздии пул аз сарватмандон ва ғорат кардани бонкҳо пешбинӣ мешуд. Аммо дар даврони зиндагиаш идеологи терроризм бо муҳофизати ниҳоят устувори бонкҳо рӯ ба рӯ шуд. Хуан Карлос Маригелли паст рафтани ахлоқро ба назар гирифта аз ҷисман нобуд намудани ходимони сиёсӣ ва шахрвандони оддӣ ва аз ғорат кардани бонкҳо ба истехсолу фурӯши маводи муҳаддир гузашт¹.

Дар самти мазкур бо гузашти ним аср тағйироти ҷиддие ба вучуд наомадааст. Ҳама гуна муқобилат, ҳатто террори васеъ, ҳамчун ҳаракати «амалиёт барои озодии миллӣ», ки аз ҷониби Маригелла ташкил шуда буд, кӯшиш менамояд, ки тамоми воситаҳои имконпазирро истифода барад. Аз шиддати вазъият истифода намуда

¹Маригелла К. Бразильская герилья (Краткий учебник городского партизана). Захираи электронӣ. Нишони дарёфт: http://aleksandr-kommari.narod.ru/Karlos_Marigella_Brazilskaya_gerilya_Kratkiy_uchebnik_gorodskogo_partizana_.htm.

ифротгароён кӯшиш менамоянд то воситаҳои маблағгузорию бо фаъолияти зиддиқонунӣ, ки даромади ҳадди аксар меорад, ба роҳ монанд. Зеро ин иқдом баробари ба даст омадан хусусияти гурӯҳхоро низ дигар мекунад. Ба ҷойи зарбаҳои мақсаднок ба мансабдорони давлатӣ ифротгароён ба худ амалиётҳои даҳшатафкони азимро низ бо истифодаи моддаҳои тарканда ё ҳатто ҳуҷуми мусаллаҳона ба урдугоҳҳои ҳарбӣ ва макони алоқа раво мекунанд.

Ҷанги муосири умумичаҳонӣ оғоз шуда ва хусусияти фарқкунандааш дар он зоҳир мегардад, ки ин на ҷанги Ғарб бо Шарқ, на байни динҳо ва на байни миллатҳо, балки ин ҷанги нашъафурӯшон бар зидди тамоми инсоният аст.

Имрӯз самтҳои нави фаъолияти ҷиноятии муташаккил пайдо шудаанд: монополизатсияи навҳои сердаромади он, истилои ҳудудӣ ва ғайра. Чунин навҳои фаъолияти ҷиноӣ, ба монанди тижорати маводи мухаддир, харидуфурӯши ғайриқонунии аслиҳа, қочоқи ашёи хом ва захираҳои дуздӣ, фиреби молиявӣ ва пулӣ, терроризм ва роҳзанӣ ба миён омадаанд, ки хусусияти байналмилалиро касб кардаанд. Маҳз ба ҳамин самтҳо ҷиноятҳои муташаккил дар сатҳи байналмилалӣ муттаҳид мешаванд. Ин тамоюлро маълумоти омории ҷиноӣю ҳуқуқӣ низ тасдиқ менамояд.

Мисли масъалаҳои дигари актуалии ҷаҳони муосир коршиносон, мутахассисон ва муҳаққиқон омили нашъачаллобиро бо донишҳои амиқ меомӯзанду таҳлил менамоянд. Дар ин ҷода то ҷое, ба истилоҳ, «норасоии

зеҳнӣ» мушоҳида мешавад. Яъне, падидаи гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир аз таҳқиқи илмию таҳлили худ фарсахҳо пешсаф аст. Аз ин рӯ, зарурати боз ҳам чамъ намудани нерӯи зеҳнӣ таҳлиро талаб менамояд. Ба ҳайси иқдоми мақсаднок ва ҳадафманд ҳамкориҳои густурдаи байнидавлатҳо зарур доништа мешавад.

Мо ҷонибдори он андеша ҳастем, ки худӣ дунё дар назди ин хатар очиз аст. Бозорҳои фасодзадаи бисёрмиллиардаи ҷаҳонӣ иқтидори даҳшатовар доранд ва бозори сиёҳӣ маводи муҳаддир яке аз нишондиҳандаҳои рушди он мебошад. Ба ин бозор миллионҳо одамоне, ки маводи муҳаддирро истеҳсол, коркард, интиқол, фурӯш ва истеъмол менамоянд, ҷалб карда мешаванд. Ба ҳалли масъалаи дар боло зикршуда ба манфиатҳои молиявии натаанҳо садҳо ҳазор деҳқонони Афғон, балки ба гурӯҳи калони аврупоиён ҳалал ворид месозад. Бозорҳои мазкур ва ин манфиатҳои гурӯҳӣ аз тамоми кишварҳо ва ҳадамоти махсус пурзӯртар метобанд.

Бинобар ин, бо дарки таҳдидҳои воқеӣ ва эҳтимолии гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир зарур аст, ки дар арсаи ҷаҳонӣ роҳҳои ҳадафмандонаи ҳалли он таҳия ва пешниҳод шавад. Имрӯзҳо сохторҳои масъули Созмони Милали Муттаҳид барои мубориза бо ин «вабо» корҳои назаррасро ба анҷом мерасонанд, вале аксари иқдомҳои рӯи даст гирифта шуда хусусияти фаҳмондадиҳӣ ва пешгирии оқибатҳои нашъамандиро

доро мебошанд, ки ба ҳалли усулии масъала мусоидат наменамояд.

Тавре дар боло зикр намудем, бояд решаҳо ва зербиноии асосии рушди гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир дар арсаи ҷаҳонӣ ҳаллу фасл шавад. Зеро танҳо дар ин ҳолат имкони ҳалли мусбати мушкилӣ имконпазир аст.

Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун узви қомилхуқуқи ҷомеаи ҷаҳонӣ барои мубориза бо гардиши ғайриқонунии маводи мухаддир иқдомҳои амалиро рӯи даст гирифта, бо ташаббусҳои инсондӯстонаи худ дар ин самт маъруф мебошад. Аз ин рӯ, муаллиф бар он андеша аст, ки дар сурати татбиқи ҳадафмандонаи иқдомҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷомеаи ҷаҳонӣ имкон дорад ин масъаларо дар дурнамои кӯтоҳмуддат ҳаллу фасл намояд.

**Барои муфассалтар хондан ба муаллиф муроҷиат
кунед**